Бр. 43 (2876), година LX, 23 декември 2016 г., 12 стр., 2 лв.

www.kultura.bg

КУЛТУРА

Весела Коледа! Честита Нова година!

Рисунка, Александра Чаушова

На нашите автори – специални благодарности и сърдечни благопожелания:

Аве Иванова, Аксиния Джурова, Албена Атанасова, Алберт Бенбасат, Александра Чаушова, Александър Грозев, Александър Кьосев, Александър Мануилов, Александър Морфов, Ангел Захариев, Ангел Игов, Андрей Атанасов, Анелия Николаева, Анета де ла Мар Икономова, Анжела Данева, Ани Илков, Анисава Милтенова, Анна-Мария Тотоманова, Антоанета Колева, Антоний Тодоров, Антония Велкова-Гайдаржиева, Антония Ковачева, Бела Тар, Биляна Курташева, Бистра Рушкова, Благовеста Лингорска, Божидар Манов, Бойко Богданов, Борис Данаилов, Борис Попиванов, Борислав Буров, Боряна Кацарска, Боряна Матеева, Боряна Пунчева, Боян Воденичаров, Боянка Арнаудова, Валентин Траянов, Валери Видас, Васил Гюзелев, Васил Стефанов, Венцислав Василев, Вера Млечевска, Вера Найденова, Весела Данчева, Веселин Христов, Веселина Николаева, Веселина Пеневска, Веселина Сариева, Виктор Викторов, Виктор Чучков, Виолета Дечева, Виолета Райнова, Виржиния Томова, Виталий Фомин, Владимир Андреев, Владимир Левчев, Владимир Пенев, Владимир Полеганов, Владимир Трендафилов, Войчех Галонзка, Галин Тиханов, Галина Тонева, Галя Йотова, Гаяне Минасян, Георги Арнаудов, Георги Господинов, Георги Каприев, Георги Тодоров, Гинка Гичкова, Григор Лефтеров, Гьокченур Ч., Дарина Бойкина, Десислава Милева, Джан Алфонсо Пачиноти (Джипи), Джеймс Холис, Джон Хрисавгис, Джузепе Татарани, Диана Андреева, Диана Атанасова, Диана Драганова-Щир, Диана Иванова, Димитрина Чернева, Димитър Божков, Димитър Вацов, Димитър Камбуров, Дора Каменова, Доротея Соколова, Драгомир Йосифов, Евелина Митева, Екатерина Йосифова, Елена Филипчева, Елизария Рускова, Елина Сотирова, Емил Григоров, Емил Иванов, Емил Христов, Жана Попова, Жени Пашова, Жерминал Чивиков, Жорди Галсаран, Здравка Петрова, Златко Ангелов, Зорница Христова, Ива Тодорова, Ивайло Дичев, Ивайло Манев, Ивайло Христов, Иван Богданов, Иван Добчев, Иван Драгоев, Иван Ланджев, Иван Николов, Иван Нинов, Иван Пантелеев, Иван Попйорданов, Иван Теофилов, Иванка Гергова, Илия Граматиков, Ина Белчева, Ирен Иванчева, Ирен Крумова, Ирена Георгиева, Иржи Менцел, Ирина Илиева, Ирина Кузидова, Ирина Мутафчиева, Искра Баева, Искра Дандолова, Йорген Хауган, Камен Балкански, Карло Рифка Брънт, Катерина Гаджева, Катерина Георгиева, Катерина Ламбринова, Катя Петрова, Керанка Далакманска, Кирил Златков, Кирил Чолаков, Кирякос Аргиропулос, Клер Леви, Климентина Иванова, Красен Станчев, Красимир Илиев, Красимир Станчев, Крис Клайв, Кристин Димитрова, Кристина Строчек, Кристиян Енчев, Лило Попов, Лиляна Деянова, Лиляна Караджова, Любомир Георгиев, Любомир Стойков, Людмила Димова, Людмила Дякова, Людмила Миндова, Мадлен Чолакова, Манол Пейков, Маргарита Младенова, Мариана Колова, Мария Иванчева, Мария Пипева, Мария Русанова, Мария Спирова, Мартина Новакова, Мартина Стефанова, Мая Новоселска, Миглена Николчина, Милен Панайотов, Милена Кирова, Милена Радева, Минчо Минчев, Мирослав Бончев, Михаил Големинов, Михаил Неделчев, Михаил Шиндаров, Михайла Миленкова, Момчил Христов, Надя Тимова, Наталия Илиева, Наталия Няголова, Нева Мичева, Нели Огнянова, Никола Маринов, Николай Бойков, Николай Трейман, Николай Узунов, Николай Уцавалийски, Огнян Минчев, Олга Николова, Орлин Спасов, Павел Васев, Павел Герджиков, Павел Попов, Павлина Желева, Пенка Калинкова, Петър Дундаков, Петър Пашов, Петър Пламенов, Петя Кукудева, Петя Хайнрих, Пламен Джуров, Рада Александрова, Радина Иванова, Радомир Чолаков, Райна Маркова, Райна Петкова, Ралица Георгиева, Ралица Петрова, Розмари Стателова, Росен Асенов, Росен Стоянов, Росица Вълканова, **Румен Данов**, Румен Рачев, Румяна Каракостова, Руско Русев, Сандра Сиснерос, Светла Кьосева, Светла Петкова, Светла Цоцоркова, Светлана Байчинска, Светлана Куюмджиева, Светлана Нейчева, Светлана Стойчева, Светослав Николов, Силвия Атипова, Силвия Борисова, Силвия Тихова, Силвия Томова, Силвия Чолева, Сирма Данова, Славчо Маленов, Смилен Марков, Снежана Попова, Снежина Мечева, Соня Георгиева, Станислав Памукчиев, Стефан Иванов, Стефан Прохоров, Стефан Русинов, Стоян Бараков, Стоян Ненов, Стоян Цанев, Сузана Клинчарова, Събина Анева, Тамара Трампе, Теди Москов, Темз Арабаджиева, Тери Гилиъм, Тодор Велчев, Тодор Кордоловски, Тодор Кръстев, Тодор Мацанов, Тодор Христов, Тони Николов, Тончо Краевски, Фелия Барух, Ханс-Тийс Леман, Хартмут Роза, Христо Калоянов, Христо Карастоянов, Цветелина Вътева, Цветелина Драганова, Явор Гърдев, Явор Михайлов-Ворце, Яна Костова, Янина Богданова.

Следващият брой - на 13 януари 2017.

9 770861 114009

Ходене по буквите

Сотир Гелев, Пенко Гелев. „Илийчо, Августа и Герени". Издателство „Ентусиаст", С., 2016, цена 10 лв.

Илийчо се premества в нова къща и под леглата си намира мъдролак – лисичко същество с гъста козина, изпъкнало коремче, цълно, клепнали настрани уши и свенлива усмивка. И понеже е 1 август, дребосъкът Илийчо го кръщава именно така – Август. Разбира се, че двамата се спрятеляват, а нас, българските, се колебаем дали вярноснимт Августа е онзи въображаем другар, с който Илийчо споделя самотата си, или смело и нашино да вкеем в собственото си детство, когато сме копнеели през тайна врата в иначе познатата стая да пристъпим, при тоа без много-много обяснения, й друг, по-забавен свят. Или тъй да въмоюкнешта да се смаляваме.

Или пак да попитам – далеч от намусената сестра политнеправка. Или пак дремдата комка Герени да направи вместо нас правилна ход на шахматната дъска.

Или Августа да напише вместо нас домашното, при тоа с нашия почерк... Братовчед ми проблъсканат политолигчата ни памет. Те пренапъстват през Илийчо всички онези невероятни истории, „домашни" на културата, които са не сълзи-вали през годините.

Приказките, от които сме имали потребност в отдаването с българския свят. И които сме забравили. Както казва Августа:

„Хората не могат да бъдат нещо, за което са убедени, че е невъзможно. Мозъкът им отказва да отработи подобна информация". Затова и дядо Коледа съществува – е, разбира се, е тази подробност, че вече е много уморен и не той разнася подарците, а долавя желанията на децата и на подсъзнателно на родителите. Стига обаче те да вярват поне за мъничко в него, нищо, че са вече възрастни. Сотир и Пенко Гелеви са направили уютна книга за приятелството и въображението. Те е третата от поредицата за двамата герои, а с комикса „Илийчо, Августа и седемте дъгуде"-ме" през есента двамата братя получиха наградата „Перото" за принос в детската литература.

Мария Донева. „Любовта идва". ИК „Жанет 45", Пл, 2016, цена 10 лв.

Закачлива и безапелационна, Мария Донева продължава: „Любовта идва." Но и не спестява бодващите деталили на самотата и угрижеността, и противоречията, и самоирония на спокойния живот, когато чувството пристигне.

Като че ли щипка ежедневен акмезъм се разтваря в поетиката на Мария – един от най-физиономичните автори в иначе доскучаващата вече българска поезия. Както не ли през пистрите й ранки цикъла, вярни всичко, дори вътреки стихотворението „Зануждане на греха", отщипилият, че близостта е възможна, че е естествена и непреодолима - като сезоните, които диктуват подредбата на нейните последни книги. Мария Донева знае как с думи се правят неща. Ето: *Любовта идва. Никой не може да я спре. Залата щъка. // Стъпенотолко-гореца в бърз ритъм. Червено вино. Коледа! Ти си ми подарък. Червено и златно. Всички кокали боят, разкъдкат се стаиране, народе пъпи в краф, изобилие, плодородие, целувка през очи. Всеопрощаваща. Дъга. Любов. Не е утеха за сиднта, нито награда за живота. Любовта е любов. // Никой не може да я спре.* Любовта щъка, казва Мария и казала.

М.Б.

Ученика/разяркана

Сещам се как в самата зора/ на интерактивната web 2.0 ми се привиждаха хиляди въображаеми Платони в мрежата, причуваха ми се хиляди диалози в вярвах, че макар и не винаги ранобях важни, взети заедно, те представляват истината и ще променят света.

Сещам се и как много скоро на мястото на тази привидност се появи нещо, какъвто не знае как да нарече, но кеото странно добре се впиеваше в неологизма на Фуко „доверителмалтоет".

Доверителмалтоет - тип управление, при което правителството проправира и фиксира идентичностите в социалния диалог, преди да ги инкорпорира в него. „Доверителмалтоет" - не толкова като ментанлност, колкото като технология за производство на полезни субекти, при тоа, по-забавен свят. Или тъй да въмоюкнешта да се смаляваме.

Или пак да попитам – далеч от намусената сестра политнеправка. Или пак дремдата комка Герени да направи вместо нас правилна ход на шахматната дъска.

Или Августа да напише вместо нас домашното, при тоа с нашия почерк... Братовчед ми проблъсканат политолигчата ни памет. Те пренапъстват през Илийчо всички онези невероятни истории, „домашни" на културата, които са не сълзи-вали през годините.

Приказките, от които сме имали потребност в отдаването с българския свят. И които сме забравили.

Както казва Августа:

„Хората не могат да бъдат нещо, за което са убедени, че е невъзможно. Мозъкът им отказва да отработи подобна информация". Затова и дядо Коледа съществува – е, разбира се, е тази подробност, че вече е много уморен и не той разнася подарците, а долавя желанията на децата и на подсъзнателно на родителите. Стига обаче те да вярват поне за мъничко в него, нищо, че са вече възрастни. Сотир и Пенко Гелеви са направили уютна книга за приятелството и въображението. Те е третата от поредицата за двамата герои, а с комикса „Илийчо, Августа и седемте дъгуде"-ме" през есента двамата братя получиха наградата „Перото" за принос в детската литература.

Къде е Диалогът? | мрежи

Факт е, че от 2001 насам платформи като Amazon.com, а после Google и Facebook, персонализират вместо нас. Те започнаха да ни ограничават и нареждат това не цензура, а удобство – вече не ние търсим желаната стоката - тя ни търси и ни намира. Почнахме да се опасяваме от „диктатура на мнозинството", от някакъв ген болшевизъм на лошия ВКус, който ще стъпче нашата изискано, ще накаже нашата индивидуалност, ще обезличи нашия талант. По едно време усетихме, че тоа е само със стоките и забавлението, но и с интелектуалните продукти, с новините... Но стана ли тоа вместо нас?

Оледелите се. Нима Facebook или Amazon, или кое да е приложение позъла на съдържателите на интелектуално съдържание? Поузла да цифровизация на телекомите си подадоха ръка с производителите на съдържание и се превръкаха ВъВ „Машина на машините", която всмука интегрално и базите с данни, и комуникационните канали, и съдържите е всичко инсталирано на тях. Нима тази „Машина машина" е под контрола на мнозинството? Тя е на малцинството, на онзи „1%", който определя какво да тече по „тръбите". И това вече се случва на такова неуловимо метаниво, че е трудно да се установи, че ограничение изобщо съществува. Напротив – многообразието изглежда неограничено!

Но проблемът е е политически. Ето, че тия дни тъпренето на германското правителство към Facebook се изчерпа и заподействането се ВъВрДи – наказването за „фалшива новина" ще бъде прехвана в рамките на 24 часа, а при съпротива - глоба до 500 000 евро. Марката сигурно е продуктувана от предстоящите през 2017 г. избори в Германия и страха от „руски атаки". Въпросът е, кой ще определя кое е истина. Някакво глобално „министерство на истината"? НПО-мта? Кои НПО-мта? Любителите НПО-ма или тези, лицензирани от Европейска икономически и социален комитет? Или „дилее" с „дилеи"?

Напоследък и в съвсем тесни интелектуални среди витае едно опасение - нима антиелитен обществен субект на социалния промяна, нима Диалог. Така е, Диалогът е мъртъв, но все по-успешно може да бъде симулиран, а субектите в него – конструирани изкуствено. Има си професионални организатори на граждански мобилизации, има си и професионални граждани. Можем да си видим както по протестите, така и ВъВ Facebook, така и сред статистите по телевизионните площадки в Босна. Къде се случват диалозите, истинските и не режисираните? Къде електронно можат да се случат в бъдещето?

Райна Маркова

Ученика/разяркана

Безмилостно

Авторите „Светото бъдеще на битака" (по „Време сезьнд хенд" на Светлана Алексиевич), водещ Иван Добчев, сценограф Петя Бонкова, музика Христо Намлиев. Участваха: Стефан Мавреовъ, Йордан Рьсин, Иван Николов, Стилиян Желязков, Йордан Бъков, Гергана Кофраджиева, Дарин Симеонова, Неда Спасова, Виктория Николова, Василина Вълчева, Катерина Керемидчиева, Кристина Кулин. ТР „Сфумато": 12 декември 2016

Сигурно не е привично да се пише за между-ментралния продукт, за суровия резултат от едно ателие. Още повече, че Иван Добчев и екипът му ясно предупреждава: показваното не претендира да бъде завършена творба, то е „черновка на едри бележки-скетчъ". Поузла да цифровизация. Телекомите си подадоха ръка с производителите на съдържание и се превръкаха ВъВ „Машина на машините", която всмука интегрално и базите с данни, и комуникационните канали, и съдържите е всичко инсталирано на тях. Нима тази „Машина машина" е под контрола на мнозинството? Тя е на малцинството, на онзи „1%", който определя какво да тече по „тръбите". И това вече се случва на такова неуловимо метаниво, че е трудно да се установи, че ограничение изобщо съществува. Напротив – многообразието изглежда неограничено!

Но проблемът е е политически. Ето, че тия дни тъпренето на германското правителство към Facebook се изчерпа и заподействането се ВъВрДи – наказването за „фалшива новина" ще бъде прехвана в рамките на 24 часа, а при съпротива - глоба до 500 000 евро. Марката сигурно е продуктувана от предстоящите през 2017 г. избори в Германия и страха от „руски атаки". Въпросът е, кой ще определя кое е истина. Някакво глобално „министерство на истината"? НПО-мта? Кои НПО-мта? Любителите НПО-ма или тези, лицензирани от Европейска икономически и социален комитет? Или „дилее" с „дилеи"?

Добчев без милост зачертава масовизираната маркосоциална визия, че социалната ситуация формира безостатъчно личността. Визия, подкаждаща фаталистични оправдания от типа: „Такова беше (е) времето". Той обръща изцяло перспективата и показва, че социалните отношения са производното, ефектът от ситуацията и действията на техните субекти. Тук даже не става дума за оцеляване-неоцеляване или устояване-неустояване. За да già паралелно съществуващи humanitates. Homo sovieticus и homo humanus – съветският сресщу човешкия човек, сресщу човека човек. Затова именно „Светото бъдеще на битака" не приравя на битишките апокалиптици, проповядващи и продаващи безнадеждност. Добчев знае, че „голта на земята" във всички времена е маргинализирано малцинство, което обаче не я обезсолява. Знае още, че човечеството не се е изродило и няма да се изроди тъкмо благодарение на това малцинство.

Ателието по Алексиевич е уцелило и формата, в която всичко това да добие сценичност. Добчев говори за „пост-драматичен театър". С това ока да каже, струва ми се, че са загърбени традиционните, очаквайте форми на театрално внушение. Че тъкуванията се правят не през заравени форматни. Избрана е една енергизирана „стратичност" на вербалната и телесната динамика, откриваща не напуреи хоризонт към антропологическия ужас, за който ще реч.

На 12 декември Добчев беше безмилостен и към своите зрители. Представената от ателието груба черновка на бъдещия спектакъл бе с трайност три астрономически часа. Дори театралните гладиатори бяха чистно физиологично доведени до такова състояние, че едва ли някой е успял да се концентрира върху финалната – и без тоба проточена – поанта. Това не бе единственото проблемно място. Представеното прояви композиционни неравности, препятстващи чистото звучене на акцентите повторения, пасажи с изтрайял ритъм, актьорски киксове и пропадания. Казано накъсо, имаше шумове, надраскващи основната линия.

От програмата на ТР „Сфумато" разбрах, че следващото показване е предвидено за 16 януари. Познавам творческия темп на Добчев, способността му да ускорява времето. Знам, че той бъжда и постижения, и излишното, и липсващото достатъчно ясно, за да дисциплинира черновия разкроената материя в пълнина и цялна структура. Знам, че вече работи по нова.

Иван Добчев има силно сетиво за появите на вакуум в едно обществено мнозинство и способност за реактивно действие сресщу дефицитите. „Пост-драматичността" идва от елементите на социална педагогика в неозвите реакции, съпроводени с покушения сресщу текущия театрален еталон. Бих напомнил безмилостните дисекции „Антихрист", „Одисей пътува за Итака", „Янгар" и „Суматоха", „Животът е сън", „Господин Балкански", проерамите на ТР Сфумато по Чехов, Радичков, Стриндберг... „Спомен за една революция", „Завръщане във Витенберг", „Гео", колкото да спомена някои от емблематичните жалони. Имам основания да се надявам, че „Светото бъдеще на битака" ще влезе в този ред.

Георги Каприев

Портал „Култура"
www.kultura.bg/web/ - нова територия за гледни точки, видеоинтервюта и дебати с колумнистите Иван Кръстев, Калин Янакиев, Теодора Димова, Деян Енев, Тони Николов, Андрей Захариев и Данаил Смилов.

Вижте: Дебат за културното наследство.

Прочетете: Бертран Вержели – „Отчаяни сме, защото сме вярващи"; Ваня Жекова – „Защо ни се дава страданието?"

Сцена от Ателието
Светото бъдеще на битака

От пръв поглед

Чепатият Уве

Човек на име Уве" (En man som heter Ove), 2015, ШВеция, 116 минути, режисьор Ханес Хоум, продуцентите: Анника Бергмарк, Ивайло Вийсмулер Пийкстро, Хаим Ал Харбини; сценарий: Ханес Хоум, Фредрик Бакман (по едноименния му роман), оператор Йоран Хаберг, музика Гауне Спорарс, в ролите: Ролф Лагсард, Бахар Парс, Йонас Ламбоу, Ана-Лена Бергелин и др.
Награди: на Европейската филмова академия за комедия и др.

Пропуснах филма на Cinelibre, но навакъде. А миналата седмица бе оповестено, че е в дебютната за чуждоземен „Оскар". И така – втора поредна седмица пиша за скандинавска екранизация на роман.

Високият, потрепгрен и навъдел Уве (Ролф Лагсард) е на 59 години, и изглежда е бил на спалнята преди години (не се снима филмът). Разправя се с цветарка за правата на комшия. Отива на гроба на жена си Соня с бяла букета. Там изглежда смирен. Уве живее в спретнато завторено селище. Първата му работа сутрин е да изсвири фрца. Той е сръчен и четат редарт – непрестанно въдвежда, да е що се скара за за паркирана кола, я ще сърбе фас от земята, я ще нарушае новодомци (швед и временна иранка с две мъченица)... Уве е самотен – съседът-приятел-конкурент е парализиран. Освен любовта към жена си и порядъка, има една единична страст – добрият стар сааб. Зеленоока котка го дразни в двора. Всъщност, всичко дразни Уве.

Неочаквано младите шерфе на предприятието, където работи от 43 години, до освобождават, защото е на въдрастен. Изобщо, често обяснява на неозвите критика нарчат Уве „старчок". И той се чувства стар. И непотребен.

Прави опити за самоубийство. Все някой му попречва. Постепенно Уве се сближава със съдрежата иранка Парвани (Бахар Парс) и сърчта ѝ, дори забавката сецата. В един момент приятава котката. Постепенно мрачният особняк се разкрива като добър човек с трагматично мнало. Радостта на живота му е Соня – интелигентна, красива, бедра. Но, след като си има двете приятели и домашен любимец, Уве може да продължи. Доколкото му е писано.

Филмът е скромен, смешен, тъжен – като героя си, изпълнен в блога на Фредрик Бакман. Но е по-ведар от Уве. Историята му е разказана в два плата: емоционалните настроения и спомените. Флашбекът е спрян – от детството без майка до смъртта на бащата-машинист, срещата с бъдещата съпруга във влака, когато тя чете „Майстора и Маргарита" на Булгаков, до неизтаена сичка. Трогателно е. И примата актьора в ролята на Уве са добре: моноинтелектът Виктор Малмсъстен Филип Берг дотъжват харизмата на Ролф Лагсард. Ида Енквол е очарователна в ролята на Соня, както и Бахар Парс – на Парвани. Шведски и фарси се смесват в забавен дует.

Реалните са бъдещи както приемс есенсетите от действието и най-вече сааба в ключовете. Живееното връхлита от екрана като неръжимото за общуване дори в социално хиленичена среда.

„Човек на име Уве" се занимава с отношението към различните. Дори приятелите, на аутсайдерите. И още – с кръворазбраната на социалните служби. И най-вече – с потребността от близост. Прави го спокойно, психологически достоверно, лаконично. Парадоксалното скандинавско чувство за хумор спасява филма от сантиментализъм.

Симпатичен филм е „Човек на име Уве", но не е комедия – дори да се усмихнеш на абсурдните случки, побечето от тях са всъщност трагични. Непонятен ми е критерият, по който е избран за европейска номина на годината, но пък скандинавските филми си струва да се гледат.

Генoвева Димитрова

Всеменно обнемане

Три романтични сюжета

Интерпретиращи артисти голямата на Софийската филхармония неотдавна. Диригентът **Адриан Прабафа** е индонезиец. Музикалното си образование получава в Германия, неговите ментори в диригирането са Йорма Панула, Курт Мазур и Бернард Хайтинк. Живее в Германия, диригира интензивно, не се колебае да „играе" между жанрове и епохи, между оперен и симфоничен репертоар, с по-редки оперни заглавия, като „Москва, Черьомушки" на Шостакович, „Въход и падение на град Махагони" на Курт Вайл или „Вълшебната на Винта" (Бритън), гастролира в редица оркестри на Европа.

Дебютният му концерт с филхармонията бе с произведения под знака на романтичния изказ, с диференцирано третиране на големия оркестър.

Прецизният му прочит на Четири скици от Димитър Ненов изведе на преден план специфичната чувственост на „Въжделение" и „Конеж" с впечатляваща линия на мелодичното изграждане, с изискани нюансирани динамики, разкри възможностите на тембъра и уцърка стихията на движението в „Гроненска" и „Тани".

Посъзнава запознанството на публиката с изящен и вълъбен цигулар – 24-годишна японец **Тацуки Нарита.** Аугреал е на две най-сериозни международни конкурса – *Лонг-Тибо* (Париж) и *Кралица Елисабет* (Брюксел). Свири на цигулка „Тартини" на Страдивари от 1711 г.

Владее инструмента си по силно впечатляващ начин - пръстовата и лъковата техника са зашеметяващи, но са подчинени предимно на неизчерпаемите му идеи за звуковото преобразяване на текста. В Сарабандата на Бах звучат текстът бе на Александър Глазунов, който предлага на свирещия пар екселанс романтично преживаване с полюшки найтъ от тежинески препятствия, които често дават на твърдата определеност „брилянта". Но концертът има и предимството да „окуражи" пъмбрфия порсед на солиста - при всяка неозва по-радикална стъпка в тази посока сякаш блендата на мелодическото приношение се отваря допълнително. Допълнително идва и диалогът с оркестъра, който Глазунов изпъква предимно като спарнис-партньор на солиращата цигулка, давайки и допълнителния шанс да се самооцветява от нежно, стиха да го усети, да го грабне. Нарита го прави абсолютно, с изявяващо чувствителността, с елегантност, която красиво разширява перметъра на възсетие, с неизчерпаем звук/звуц, в ръцете му цигулката се мени непрекъснато – прозрачна, матова, бляскава, прилугшена, светла, тъмна, пробивна, деликатна, любовна, отстранена. Толкова бе сам свят В 20 минути – с лояхонто партньорство на Прабафа и оркестъра, които поеха с удоволствие ролята на партньор в тоа разговор, предпоставяйки да слушат и да служат на мощното въображение на солиста. На бис Нарита извиди цлагерина 24-ца на Паганини в шестнайсетия концерт. Но не тоба бе най-забележителното, а отново звуковите метаморфози на познатите варианти, реализирани с тъй размах, че имащие как да не си спомни човек - именно тоози катриз Паганини е посветил на себе си. (Знае се, че всеки от 24-те каприза той е посветил на забележителни музикант от съвременното му, между които Лист, Виотан, Кройцер, Бацини, Шпор и др.).

Във втората част на концерта Прабафа бе избрал Четвъртата симфония на Густав Малер – още една модулация на романтичния концепт в програмата му.

Сопраното **Милена Георгиева** бе солистка в четвъртата част на творбата. Симфонията започна смущаващо, що се отнася до вертикалния ред в оркестъра (прозрачлителна ансамблова неточност в корните), но после сякаш всичко се намести със забележителното самообладание на дириента. Беше му необходимо и нататък, защото оркестрът изненадваше му със забележително творчески реакции и слуа, ту с „отсъстващо" от музиката провъждане.

Макар и с репутацията на по-песенна и не много комплицирана, Четвъртата симфония носи своя сложен характер – изразителен въз-израстването на простата мъчезарна мелодия в застрашителна гроотеска, многозначителни и променящи контекста сонби епизоди (мотиви) представени от концертмайстора и водачите на групите на духалите).

Прабафа е сериозен музикант, с опит и спокойно отношение към двойственото в музиката на Малер, интерпретира я, като изтъква в развитието й всеки детайл, промяшващ смисъла ѝ. Изтъква целенасочено идеите на тембровата драматургия и, ковто много рядко се чува у нас, дисциплинирано слиза, изработвайки ги с оркестъра, всичко най-детайлни изискания на автора по отношение на темпото и характера на музиката. Лиричният наторел на Мисия Георгиева е точно за Вокалната партия на финалната, четвъртата част на симфонията, излъчвайки детска невинност и чистота, които обаче не внушават сиятина радост, а ямкаяба зловеща многозначителност при „наивния" текст за Йоан и ангели и касапина Ирод. И финалът бе изигран прекрасно с оп солистката, с оп дириента, когато текстът гласи, че всичко се сбъдва за радост, а музиката умира през останалите английски рог, корни, арфа, виолончели и басо. Отв всички Малерови изумления на фиилхармонията В последните години, които съм чуда, това на Адриан Прабафа е едно от най-смислените и адекватни на стила и значението на творбата.

Екатерина Дочева

Ин темориум

Запрян Мариновъ (1954 – 2016) – феноменалниям дизайнер

Внезапно ни напусна Запрян Мариновъ – един от най-талантливите и оригинални български модни дизайнери и художници! Създателя и собственик на легендарната марка и модна къща „Егоист", той се откроявше със своите нестандартни послания и колекции, които зарадваха поколения българки в едно време, когато мощствие и естетическа убеленост, а съвременните български жени – с изтънченость, магнетичност и стил.

Роденият в Стара Загора Запрян Мариновъ не правеше разлика между художник и дизайнер. Може би и поради това, че образованието му беше по живопис – найнапред пред в Художествената гимназия в Казанлък, а след това и в Националната художествена академия, където бе студент на проф. Найден Петков. Вълнуваше се много от интуицията, с която тийнейджърите уловяват новите форми, новия стил и сарказма, с който се надсмиват над демодето. Обожаваше възледите на Сократ, Хайдеггер, Достоевски, Камю и Жан-Пол Сартр... Когато създаде свои бранд „Егоист" (Бръхнбиа и оригинални списания), той бече вдъхнат с свободата на съшинския избор на бъшиности, отхвърлянйки детермиинрамата личност от времето на социализма... А за емеганитостта имаше своя ясна философия: адекватна визия чрез дрехи и фигура, чрез перфектна комбинация между природната даденост и това, което е най-актуално като мода...

Запрян Мариновъ бе сред учредителите на славното обединение на най-талантливите ни дизайнери „Група Форум", посвещавало успех през 90-те и 90-те... Той е и първият носител на „Златна игла" - най-престижната награда на Академията за мода в категория „Дизайнер на годината" (1994 г). По-зрелите поколения си спомнят и неговите успехи в България и зад границата, когато работеше в ДО „Рулен" и в Центъра за нови стоки и мода преди промените. В по-ново бреме сред неговите ценители се нареди и приятелят Любо Клаин.

Изключителен интелигентен, изтонкен и харизматичен, Запрян беше особено забляждаващ и харизматична личност, необикновен професионалист и верен, много верен приятел... Скърби за него- не само защото си отиде един феноменален български модет тВорец, но и сродна душа, и безкрайно добър и безкорстен човек.

Дълбок поклон пред светлата му памет!

Любомир Стойков

Историческата тематика е в центъра на новия брой 115 на сп. „Християнство и култура". В броя може да прочетете разговора с отец Анатей Великой, свещеник в епархията на Руската епархия към Вселенската патриархия в Стокхолм, където той изказа мнението си за „за православната мисия, етнофилетизма и заинтересащите в Църквата". Историческата тема е представена със статията на Венцислав Карайчевъ „Митрополит Борис Неврокопски – пастирът и изповедникът" и с доклъчена съ-общение за митрополит Борис от Българския патриарх Кирил и Христо Ознянов. На атеистичната пропаганда в България през 20-те и 30-те години е посветен анализът на Румяна Лечева, озаглавен „Борба на религиите". Проблемът за секуларизацията е разгледан в статията на Катерина Ивановска „Христофор Доусън, озаглавена „Бъдещето: Пъна секуларизация или завръщане към християнската култура", а в рубриката „Християнството и философия" е представена статията на Жан Гитон „Християнската морал и човешка участ". „Общетото на Виарта" е посветена на живота на Архиепископ Лука (Войно-Ясенецки), като в тази рубрика е публикуван неговото „Обръщение до всички мои сънатарци и съслужители в Христовата паства", както и неговата „Характеристика" на патриарх Тихон 1948 г. от тъмноощицка на Съвета по въросите на Руската православна църква Я. Жданов. В рубриката „Хоризонти" е представено официалното посещение на сръбския патриарх Ириней Вл Великобритания, както и полемиката ВъВ Франция, разгоряла се по повод изказването на папа Франциск по въроса за „джендъра". В броя са публикувани и откъси от книгата „Последни разговори" между Петър Зевалд и почетния папа Бенедикт XVI, както и от Автобиографията на св. Игнаций Лойола „Покаянийът", както и размислите на Калин Михайлов за „Утопичните проекти и институциита на семейството". Броят е илюстриран с цвят от най-ранните български фотографии, заснети В Атон Вярху стъклени плаки през 1910 г.

След журналистиката...

Петък рамка „Нова"

В края на годината е времето за „обзор" на случилото се. Монтажът от събития, които сме наблюдавали, дорто са били актуални, а сега вече се станали история, е особен вид редакция на миналото. Не е ли по-необходима сфера сеиа друга дейност – на репортажите, с които журналистите се опитват да променят нещо, да изправят институциите пред конкретни казуси и да предизвикат действията им, да влияят върху „системата". Струва ли някой да проследи изобилието от екранни разкази по схемата *след репортаж на ... или по сигнал на телевизията... беше предпоетна...* Но точно тук – при предприетото – възниква проблем. За част от журналистите е достатъчно да тръсне проверка, да бъде повизанасто обвинение, без да се съобщава какъв е резултатът.

Извадете „Господари на ефира" и ще видите, че тази схема работи безотказно в репортажите на конкуриращите се национални телевизии, на партийните телевизии, на регионалните канали. А когато журналистиката наистина променя (един по-добро) всекидневието ни, то е най-важният обзор.

Когато отворим кутията с добрите намерения на журналистите, ще установим, че в част от тях схемата на разказа е изкривена от *нетърпение* да демонстрират добре свършена работа. Защото побечето тръгват с мисъата, че тяхната работа е мисия, кауза, грлъ към обществото, а не всекидневна рутинна работа, която трябва да даде конкретни резултати.

В „Нова тв" и bTV особено очаквателно е „личните истории" да се превърнат в публични и да добедат до промени в законодателството, в отношенията между институциите и потребителите на услугите, между лекари и пациенти. В това винаги има смисъл. Но той определено се смалява, когато самите журналисти сякаш не се интересувати и не съобщават какво показват проверките по тихи сигнали. През месеци 2016 г. по „Нова тв" Марина Цекова прави репортаж за подкупите, които една жена от селО Крива бара (на заплата като приемен родител) е принудена да даде на социалната работничка в областта. Пред камерата жената твърди, че е давала два пъти по 300 лева. Сутрешният блок прави от „разследването" новина – *След репортаж на Nova: Проверяват има ли злоупотреби с приемната грижа.* Сякаш подозрението, последвано от изобличаване на посочената социална работничка, е достатъчен резултат. В репортажа на Марина Цекова има гласове на „видетели", които са „сигурни", че социалната работничка не се интересува какво преживяват децата при приемни родители, защото тя *набяро* получава подкупи от тях. Социалната работничка, от своя страна, казва пред камерата, че не си спомня за какво става дума. Депутат се обръща към главния прокурор с искане за проверка. И дотам. По „Нова тв" следва обобщение: *Приемни родители да плащат на социални работници, за да се грижат за деца, чиито биологични родители не могат да се грижат за тях, или за деца от домове.*

В желанието за активна журналистика се стига дори до абсурд като репортажа на Bulgaria ONAir, назован „Мисия Бурка'2016". През октомври стажант-репортерката Гергана Костадинова, за която телевизията ни съобщава, че е на 24 години и е православна християнка, след приятелят й бременна, е бурка през полицаи на ул. тището. Те не я забелязват. Основното послание на „експеримента", както е наречен, е че *Законът е само на хартия.* От телевизията излъчват мненията на Валери Симеонов и Волен Сидеров. Валери Симеонов е известен с то, че е подвижен, а Волен Сидеров е известен с то, че е подвижен, но трябва да бъдат инструктирани. А Волен Сидеров казва, че ще иска оставката на министър Румяна Бъчварова. Репортажът завършва с предприетото действие: *Искането на Патриотичния фронт и „Атака" ще бъде официално входирано в деловодството на Парламента.*

За част от телевизионните журналисти е достатъчно някой да им обърне внимание и да прошнурова това внимание с Входящ номер. Така или иначе, не е зле предколено да приповиши, че сиЛата на разследващата журналистика е в това, всеко следва след нея.

Жана Попова

Трънливият път на българския филм

Най-сетне долкивяме да дъркам В ръце том с мемоарите, спорно или не, на **Васил и Жана Гендови!** Настоящата публикация, по ред причини забавена десетилетия, е културно събитие, което заслужава високата оценка не само на специалистите. Книгата е изпълнена с високо ниво през читателите да се потопят В неповторимата атмосфера на отдавна отминала епоха. И, разбира се, да дишат неподправения аромат на разказа от „първо лице" – приповидкато емоционален и задушен, цВетист, задръстен с множество подробности, непотвърдени факти и обстоятелства, съпътстващи проявите на младото на кино.

Изданието е полиграфичен якус том не само дава нов живот на двата текста с неоспоримо историографско значение. Достоверно на публикацИята е преди всичко строяшт научен подход към сВременното нарасване на мемоарите на Васил и Жана Гендови. Те са обект на интересни и серизни коментари и интерпретации, които без съмнение обогатяВат знанията ни за тозИ период от историята на българското кино. Тук ще да покертнат класическо мнение на Петър КирдЖиев, чиято научна редакция респектира със скрупулозната му работа ВърХу осВетляВането на малко познати подробности и факти около продукционална на кИното у нас. НеоБитне пространИо и професионално зарЬъкладани коментари БъМ тъРтвата чесТ на ГенадИте спосеЗи предлагат на „ТрилогИЯта" пъти на българския филм" липеВащ историографски хоризонт и задъбоЧеност. Бележките Към останалата чаСт на текстоВе (автор Теодора Дончева) са по-скромни и имат познаВателнИ,информативен характер. ИнАче, Към БезспорнИте достоЙнствА на книгата, дело на търновската издателска къща „Дъбер", са илюстрациите и особено факсимилните репродукЦии на страници от митичнОто „мефтерче" на Васил Гендов, разкриВащи занимателни подробнОсти от ЗаТна на вЬЗникВане и развитИе на тяхната работа над фИлма „ЛюбОвта е лудОст".

И още нещо. ИзданИето предлага на аудиТОрИята ВЪзможността спомените на Васил и Жана ГенодОВ да бъдат критичнО осмислени В контИекста на тяхнОто единстВО. Писани В разЛични годИни и по разЛичен поВод (спомеЛите на Жана ГенодВа са записани От Стаменка Христозова), двата текста отразЯВат подробностИ не САмо от фАктическо естество, но хВърлят светлина ВЪрху психографИята на изменитИте пионери на БЪлгарскИя фИлм. Така с оЖешна дАтна намирАме КОсВени потВЪрждЕНИЯ на една цЯла ЦЯла историческа хИпотеза. ОсВен тОва, по нОВ начИн можем да поЗнаем ЬЛм ЛИчността на Жана ГенодВа. ДЪлги годИни жИВяЯ В сянкАта на МИтОлИчнАта фИгура на ВасИл СЪрчу, тИя БУКВАлно е „ЗАВедЕна" ПО ПРИнУДИТЕлнАта ЗАбрАВА. НЕйнИте наблюдЕНИя ВЪрХу ТВОРЧЕСкИя ПРОцЕС ПРИ ВАСИл ГЕнодОВ, ВИсокАта И КУЛТУРА И АнАлИтИчно мИслЕнЕ БЕСпОРНО ЦЕ ПРОМЕНЯТ ОцЕнКАТА ЗА РОЛЯТА И МЯСТОТО И В ИСТОРИЯТА НА КИНОТО ни.

ИзДАЕНИ В НАВЕчЕРЕТО НА 125 ГОДИНИ ОТ РОжДЕНИЕТО НА ВАСИл ГЕнодОВ, НЕЗОбИТЕ И НА ЖАНА ГЕнодОВА СПОМЕНИ СА ЦЕнЕН подАРЪК, КАЙТО ЗА ИСТОРИТЕ, ТАКА И ЗА ПО-ШИРОК КРЪг ЧИТАТЕЛИ. ЗАСлУгАТА На ЕКИПА НА БЪлгАРСКАТА НАЦИОнАлнА ФИлМОТЕКА ЗА УСПЕШНАТА РЕАлИЗАЦИЯ НА ТОЗИ ЗНАЧИМ КУЛТУРЕН ПРОЕКТ С ОСОБЕНА ОцЕНКА УСИлИТЕ ИМ ДА ПОПУлЯРИзИРАТ И ДА ПАЗЯТ ЗА ПОТОМцИТЕ ФИлМОВИТЕ ИМ НАСлЕДСТВО.

Александър Грозев

Златен лъв 2016

„Весел, съделичкащ смях“ от **Маргарит Минкой** с художник **Люба Хаджа** доведе на ИК „Жанет 45“ Голямата награда „Златен лъв“ за цялостен издателски проект за 2016 г., връчвана от Асоциация „Българска книга“. Наградата бе присъдена от жури в състав Виктор Пауновски, Дария Карапетрова, Емил Петков, Иво Панов, Кирил Гогов, Милена Кирова и Младен Влашки за „оригинален синтез на текст и графично решение“. (Повече за „Весел, съделичкащ смях“ вж. бр. 3 от т.г.)

Журналистическото жури в състав Андрей Захариев, Георги Анегов, Дарина Анастасова, Светлана Дичева и Петко Тодоров присъди „Златен лъв“ за издателски проект с най-голяма обществена значимост и с широк личностен интерес на издателство „Изток-Запад“. Наградата е за цялостна издателска програма с значим принос към българо-европейската културна дипломация.

К

Думи срещу думи

Съдбата на хората-символи

Горан Симич. „Записки за бившите хора“. Превод от босненски Рада Шарланджиева. ИК „Сонм“, 2016 (2005). Цена 14 лв.

Този сборник с разкази може да не е най-подходящото предколеденото четиво, но е силна, въздействаща литература, която за тези, които обичат „бивши хора“ ми пристрастия към (пост)югославските писатели. Колкото и да е експлоатирана литературно войната в Босна (вече дори от българските автори), Горан Симич успява властно да прикове вниманието, внушавайки не само ужаса, но безобразния позор на войната, обидно лесното ръфване на нормалния живот в абсурда на омразата и кръвопролитието. Написана от човек, изхвърлен от Балканите и заселил се в Канада, тази книга може да бъде четена и като предупреждение за Европа, днес, когато националнитеръсват монументални черно-бели платна из целия континент.

Има писатели, които се обръщат към темата за войната в предела суровост с детайлен до брутален реализъм. Горан Симич избира друг, също честен подход за да се опише безумието, на помощ идват гротеската и отмеждането в причудливо, полугеометрично измерение. Екстремният опит на войната се разказва през хиперболизирани, почти сюрреалистични фигури, като неповторимия Кемардийа Синан и другарящата с мечки циганка Канада. Героите от иронично озаглавения разказ „Големият свят“ са играчите на аматьорски футболен отбор от провинциално градче, които прислужват само с прякорите си и в набързо скицираните истории се превръщат в символи. Може би това е и съдбата на „бившите хора“ – бивши не просто защото са изгубили дом и смисъл, а защото са се превърнали в символи на войната и опустошението. Емкардийа по широкия свят, в опите на местните жители те са не толкова братя човеци, а символи на онова, което никой не би искал да му се случи.

Като добавим и голямата относителност на времето, с която работят тези разкази, както и някои съвсем непрадоподобни събития, можем да обобщим, че това е като цяло методът на магическия реализъм, в който югославските литератури имат собствена традиция. (А може би не е без значение, че Горан Симич е преди всичко поет.) Магическият реализъм често е обвиняван във въпроизводство на екзотични стереотипи; тук-там в „Записки за бившите хора“ може и да се прокрадна такъв елемент. Босна и Канада са доста раздалечени да разкрачват между тях не с лоста работа. В по-малко разкази – като „Приказа за земята“ и „Синан“ – са можещи литература от най-чиста проба. Първият почти неусетно се превръща в крайно иронична притча за вечното завръщане на братоубийствената вражда; вторият разказва за обсадата на Сараево в много по-реалистичен ключ, но образът на Синан, така изключителен и в живота, и в смъртта, му придава митично измерение.

Сборникът на Симич е част от по-мащабен издателски проект, озаглавен „Разказти – един пренебрегван жанр“, който доведе и самия автор в България. Споменахме да не само защото разказът действително е пренебрегван жанр, а за да обърна внимание и върху оформлението на книгите по този проект. Художникът **Борис Принтаварт** ги е решил в разновиден графичен стил с фрагментарни гротескни изображения, които всъщност са винетки към всеки отделен разказ и се появяват в колаж на корицата. Може би малко претенциозно, но впечатляващо и запомнящо се визуално решение, което придава облик на цялата (незавършена по друг начин) поредица. И може сега причина да се посетим тази книга.

Ангел Игов

КНИЖАРНИЦА за християнска литература
АНДЖЕЛО РОНКАЛИ
Блажени Йоан XXIII папа Римски

Книжарница за християнска литература "Анжело Ронкали, свети Йоан XXIII папа Римски" предлага

- християнска литература от католически, православни и протестантски автори в областта на богословието, философията, историята;
- църковни документи, духовни трактати;
- християнска литература за деца.

В София
на ул. **"Проф. Асен Златаров" № 7**
или в Интернет на www.roncalli-books.org

От книгите на Фондация "Комунитас" в книжарницата избрахме:

Георги Марков, "Ходенето на българина по мъките", Есеета, част 3,

Сър Томас Браун, "Урнопогребение",

Николай Лесков, "Запечатаният ангел",

Св. Тереза Авилска, "Вътрешният замък",

Бл. Хайнрих Сузо, "Книжица за вечната премъдрост"

Нещо като автобиография в картини

Греди Асса в новата галерия „Контраст“

С Греди Асса и неговата живопис от края на 70-те години до днес се открива новата галерия „Контраст“. Една от картините е озаглавена „Нещо като автобиография“, а другата „Наклонът“ – картината е по стръмния склон към... върха?! Къде е сега Греди? По средата на пътя или малко преди да достигне върха?

Голите тела – „Hommage за Дечко Узунов“, неговият учител в прекия и преносен смисъл на думите, е белязал началото и пътя на художника. Тоя се усеща в ослепяващите със своята чистота перлени тонове на големите платна; в полагането на маслото с бързи и лека мазка и акварелна прозрачност; в усещането за живопис, правена на един дъх; в пластичността му израз с излъчване на хайку – лаконичен, даващ възможност за многопластова интерпретация.

Греди, майсторът на поетичния експресионизъм, е нарисувал и голямоформатни платна, повечето непоказвани въобще и правени в последните няколко години. И ако съвременното изкуство се разпознава с осъществ в отпадъчността и със сетивност, то Греди е обратната страна на него- вото лице. Живописта му е питната с ръце, с душа, с широко отворени очи за красота и с голяма доза интелигентност. Спомням си какво е казала преди 30 години Вера Недкова по повод изложбата му на „Шипка“ 6: „Греди, хареждам те с цялото си тяло“.

Окриляща оценка от една от най-големите дами на майстори в нашата живопис, но сигурно не случайна. Живописта на Греди диша, в нея се усеща миризмата на коленгорото след премиления дъжд, марянята и шепота на пещчинките в „Пустинята“ (2014), хладината на планината в „Музика от планината“, въздишката на наранената природа и плачът на брезата в „Екология I и II.

Живописта на Греди Асса е и „Предчувствие“, както е назовал едно от картините си художникът.

Предчувствие за какво? Дали следващата картина - „Отправянето на Европа“, не ни дава отговор? Не търсете истински наратив в картините му и съответния отговор на въпроса. При Греди свойствата е подчинесен като сетивност, който ида да ни предпази от последващите на задавяща проблем, живописта му е направена като че ли с едва доловим удар с перце. Живопис, създадена „Когато си силен и слаб“. Така е нарекъл Греди картината си, посветена на Самсон и Далила. В тази живописна поредица от алегории и метафори е и темата за „Карнавала“, участието в спектакъла, в който всеки се прави на тоя, който би искал да бъде в живота, но го е постигнал само ако се е включил в карнавала. Художникът не е подминал и темата за нарцисизма чрез „Олеледалото“, в което жената се оглежда такава, каквато е, или по-скоро в каквато се е превърнала безвъзвратно.

Греди е от малцината, които съумяват да преминат през живота с летене, с радост, със страст и любов, горо когато боли. Той е от тези, които в обръкването ни време ще те преведе през пороя, през умиращата природа, през оживореното и изтърбушени сгради, ще те изведи от тъмното, ще те облее със светлина, ще те накара да заобичаеш българската земя, дето тъй дращи под обувките. И това го прави чрез цвета, който е светлоносен, чрез въздуха, изтъкнат картините му като музика.

Изложбата в новата галерия „Контраст“ показва, и то не само заради картините „Hommage за Дечко Узунов“; че Греди не е забравил уроците на Маестрото – да нарисуваш среда и после нещо малко за този, който може да го разчете, да направиш фона на картината като миди и да обходиш всяко кътче от нея, все едно си я целунал. Галерията избра Греди Асса за своето начало и заради необхватна светлоносна живопис, и заради тоя, в всего той самият вярва: „Изкуството е празник и наслада“. Така с тази изложба на Греди Асса, която ще може да се види от 24 ноември до 29 януари, галерия „Контраст“ ни поднася в очакване на празнище истински „празник и наслада“, възможности да се извисим, според името на една от картините – „Душата се въздига“. Дано успеем!

Аксиния Джурова

Сесар Айра – първа среща

Боланьо ли беше казал веднъж, че Айра е като Маркес на LSD? Първата среща на българския читател с аргентинския писател Сесар Айра, едно от най-ярките имена на южноамериканската литература днес, е чрез романа „Свещеници“ (ИГ „АГАТА-А“, 2016) в превод на Красимир Тасев. И то каква среща! Това е катапултиране в едни фантазмен свят, създаден от безмилостен разказвач, който след сто и няколко страници поразява небрежно болката, стрелба внезапен край и ни изхвърля безпомощни и обърнати от повествованието, изтъкано от сюрреалистични ситуации, резки обрати и философски съждения с горексов хумор. Както многобройните му други романи (вече около 90), и този е създаден по изпробвана схема – бързо и плавно начало, което спартира мотора на история, чиито развитие и развръзка са още неизвестни дори за самия автор. После той пуска фантазията да изведе историята на бряг, който Айра описва хиперреалистично с неоправдана изненада от ръчно построения свят.

Ръчно е ключова дума – Айра пише с писалка на хартия, не повече от две-три страници на ден. Тази мастилена бавност е отразена в ритъма на романите му – в щедрите мисловни конструкти, но и в онази нестеливост, която механизма на писането на ръката предпоставя. Не прави предварителни проучвания, не трупа факти, не просеитва информация. За него литературата е отделена от фактическия свят на медиите. Айра е един от последните големи разказвачи днес, които се отказват от политическото и репортажкото. С авангардистки жест той създава литература заради самата литература, както експериментът е романовата форма, като процедура.

„Свещеници“, както и другите му творби, трудно се поддава на жанрова категоризация. Това е кратък роман, който обещава да се превърне в криминале (сякаш е като заглавната народна на „Именто на розата“ от Умберто Еко), но изведнъж отказва да бъде това. Той е и одисея, която отказва да бъде одисея.

Любовен роман, който внезапно преобръща любовната ситуация, която Айра нарича „пауза в трудностите и страховете на съществуването“, и в превръща в комичен трансвестит с бутафорна гръдчица. Той е хапо приказка на Шехеразада, кръстосана със средновековен епос. Начаната сцена на романа ни отвежда в каталонско градче на морския бряг по времето на късното Средновековие, което подозрително носи пазарни черги, като от съвременността. В тамошния манастир един монах десетилетия наред върши чудеса и така гарантира помпитка на ханджии и дребни търговци, които просперират от непрестанната вълволуа от вярващи и търсещи изцерение. Читателят нахлува в последните дни от живота на монаха, когато той, спечелил вече признание и канонизиран прикиде от тръп папи (не е шега!), е решил да се завърне в италианското си родно село, за да умре. Усетили грозящата запалка от крах на системата за подарена на чудеса, местните скрояват коварен план за осуетяване на предстоящото скоротечно Средновековие, щяли сме се из Африка по нощница и манастирски везани чехли около седмица, които последните четири дни са заети от пространна любовна авантюра с кралицата на матриархално царство, което може да се обхване цялото с един поглед. Изкривяването на пространството и времето е типично за романите на Айрес, който сякаш е пуснал в пълен ход горексовите системи от оглеждала. Хуморът е интелектуално бистър. Образите са като шахматни фигури и когато някой герой стане ненужен, просто изтърква в небето по подобрата от латиноамериканската литература метод.

Литературата за ценители! Според Айра, читателят трябва сам да тръгне към автора. Това разбиране за отношението автор - читател може би е породено от начина, по който през 1949 г. и израства „Сред Пампата, в малко градче без нито една книжарница, майката Айра открил в местната библиотека и обикнал Балзак, Кафка, Лотреамон... Но нямало Борхес, чиито вълнуващи истории той познава от бестиника. Писа на издателството и си поръчка оттам всичко от прославения писател. Мнозина бивдат в Айра литературния наследник на Борхес и предричат, че скоро Аржентина най-после ще има писател нобелист и то точно през 2020 г. Тази многотиражирана из културните колонки на бестиниците книга тръгва от един научнофантастичен роман на Карлос Фуентес, описващ свята от близкото бъдеще, когато Кондолиза Райс е президент на САЩ, столетният Фидел Кастро е още на международния паркет, а Сезар Айра е вярвял аржентински литературен нобелист.

Поради рязкото разминаване на тези прогнози с реалността днес, можем за утеха, по маниера на Айра в „Свещеници“, да признаем, че е без значение какво и как ще се случи, защото *случаят се разрешава и не остава нищо – нито в реалността, нито в паметта. (...) Кръгът се затваря и сборът е нула.* Смисълът е в двигването, в литературата.

Петя Хайнрих

Честито!

Между 13 и 18 декември в НДК се състоява 44-ия Софийски международен панаир на книгата и 4-ия Софийски международен литературен фестивал. В рамките на тези два най-представителни форма, посветени на книгата и литературата у нас, се проведоха десетки срещи между писатели, преводачи, художници, издатели, журналисти и читатели от всички поколения.

В следващ брой очаквайте отзвуци от многобройните събития, както и специални интервюта за „Култура“ със известните творци, които тази година, **Адам Загаевски, Дубравка Угрешич, Йосип Осми** и **Хасан Бласим**.

Първата фотоекскурзия в катедрата, от подмолните борби за власт, от зависимости, които стъпват възможностите за развитие, ако не са „в играта“, как всъщност няма как да се развиват в такава йерархична среда, ако... Не попита ме „игра“. На тръгване приятелят ми вече съкласяше за откровенията си. А той сякаш, че беше нява за какво да крои планове. Сушата вечер се радвах с желанието да преподавам. Добра си бе работата ми. Скучна, но без особени стресения, сигурна, дойдоколко имаше нещо сигурно днес. Това беше преди години. Оттогава двамата бяха разредили срещите си, разговорите течаха бяло, фалшиво и накрая спряха да се виждат. Защо се сетих за него точно сега? Вървеше бавно, без настроение, но постепенно му стана приятно да се заглежда в украсените празнично заведения, в магазините, да усеща радостната бъдеща на хората от предстоящите дни. Главата му се пробетри от студа. Беше стигнала пасажа, отъждо минаваше

Кьобоната от **Недко Славов** (ИК „Хермес“, Пд, 2016) получи наградата „Хеликонъ“ за нова българска художествена проза. *Наградата се присъжда заради въпросите, които „Кьобоната“ поставя, заради посланията, които излъчва чрез повествованието, и заради езика и стилистиката си – въздействащи сетивно, емоционално, дълбоко*, заявява журито в състав Димитър Шумналивъ (председател), Албена Стамболова, Катя Апанасова, Анри Кулев и Юри Лазаров. (През 2015 г. Недяко Славов получи същата награда за романа си „432 херца“.)

Повече за „Кьобоната“ – в следващ брой.

К

Майка и син

Коледен разказ

Дъждът валеше силно и чадърът не успяваше добре да го предпази. Непрекъснато заобикаляше и прескачаше локвите, но разхлопаните плочки не можеше да избегне. Краката му бяха мокри, крачолите бяха подизпали почти до коленете. Няколко пъти смени ръката, която държеше чадъра, а свободната слагаше в джоба на якето. До вчера беше неестествено топло, от онези дни, които ти напомнят за есента в края на декември. Днес застуря рязко. Не го интересуваше глобалното затопляне или глобалното застудяване, струваше му се, че костите му измръзват. Тъпк режеш вятър подсъединяване усещането за неуютност. Ушите му направо зъмтяха, сякаш щяха да се отпорят, ако не по-бързо. Вътреки това, не му се прибираше. Стаята му беше почти толкова студена, колкото навън. Отопляваше се само стаята на майка му. Беше още рано, но бързо се стъмни и очертанията на света наоколо се размазаха, като че гледаш през прозореца на бърз влак. В края на работния ден хората под чадърите подпъхваха и бинкавха да не се намокрят повече, отколкото беше бяха.

Някои, навели глави, гледаха къде стъпват и шарените, мигащи от всяка витрина лампички хвърляха дъги цветни отблясъци по чадърите им, по мокрите улици и по лицата, когато от тревя надгрене. А там целият град мигаше и светкаше, отвсякъде се чуваше познатата мелодия и никой не искаше да заблежи евтината пластмаса, от която беше изработено всичко.

Мина набързо през пасажа при бившия „Кристал“, пряко чадъра, изпъри го три-четири пъти от водата и на излизане го отвори отново. В този момент го заболяза. Беше човек, в това нямаше съмнение, разбра по свитото на земята тяло, увито в оранжево родонско одеяло. Приближи се, наведе се надолу да огледа по-добре. От пръчките на чадъра му водата се стичаше върху одеялото. Отдолу имаше подложени разкъсани каишони, подизпали от водата, а отстрани се бъргаляха няколко парцали, картонена чаша за кафе и празна найлонова опаковка от салам. Целият бонеше. Стори му се неловко да го попита нещо – човекът дори не потръбяваше. Дали не е умрял, мина му през ума и с краг го бутна в гърба. Онзи не реагира. Тръгна си бързо по пътя и се заогледа дали някой не го е видял. Стана му ове по-студено, потрепери и наново сменя ръката, като стисна по-здраво дръжката на чадъра.

Майка му от години вече не излизаше от апартамента. Обясняваше, че няма какво ново да види навън, що нещо, което да я интересува. Малко по малко ограничи контактите си с и без това оредяващите у приятелки. Не ми се говори за болести, въразяваше тя, когато той я кореше, че не общува, че се затворила в себе си. Всъщност, говореше почти само за това. Никой не ме слуша вече, оплакваше се. Едва я изръжчаше с тези болести, но когато минаваше към спомените, беше някак по-поносимо. Те изблеяваха с времето, променяха се, ала тя ги разказваше и прекаязваше, доизмисляше и направо съчиняваше с все същество удоволствие. И все повече се залежаваше.

Като влезе в антрето, преди още да остави чадъра в банята, извика:

- Мамо, прибрах се.

Тя изчака, както обикновено, и чак след многозначителна пауза, която казваше: „Ще видиш колко пусто ще ти е без мен“, се обади. Той не реши при нея, а отиде в кухнята да Включи котлона.

- Изнаежден е, какъвто човек пръв влезе в къщата, както него ще ти е сънседите.

Гласът на майка му беше слаб, сънен, сигурно пак е спала през целия ден, спала е пред телевизора.

- Е, и? При нас не се очаква промяна.

- Никой не влезе, освен ти, сине. Спомням си какво цете беше - кротко, послушно.

- Не ми се слушат пак спомени, уморен съм – прекъсна я и затвори вратата на кухнята.

Преди години все още имаха такова одеяло. Оранжево, вълнено, „родонска“ шарка на карета, с проскубани краища. Беяха два вида – оранжеви и зелени. Имаше го през социализма почти във всяко семейство. Затова ли не му излизаше от главата? Заради него ли се сетяваше, че е бъдещ, вярно мокрите тротоари плочи, от които го дечеше тъкмо Велпане, или защото си спомни как Като малък майка му го завиваше точно с такова вълнено родонско одеяло, чаршафосано в бял лъж с кръгла дупка в средата, захванато в отстрани около тялото му, подзъбване го при краката, а после го целуваше по дветe очи за „лека нощ“. Беше се обръщаше настрани, пружината на леглото леливо изскърбяване. Лъжичката застряла в ръката на чашата с чай. Мерят отдавна се беше стопила, а той продължаваше да върти ли вярти. Майка му оттатък гледаше телевизия и звъкт сигурно се чуваше чак у съседите.

Сложи си слушалките, музиката го успокои, изключи го от света.

Следващият ден отиде на работа в лошо настроение. Времето беше студено, небето се беше избистрило. Трудно му беше да се съсредоточи, изпитваше раздразнение от всичко, успя да се скара с едни колега без причина. Заболя го главата. Нямаше обяснение и се зарече да си запише час при личния лекар.

Отлагаше постоянно, а сега в тези предпразнични дни сигурно ще е претъпано с пациенти, ще трябва да чака. Само като се сети, главоболието му мина.

Работата в преводаческата фирма не му харесваше. Беше скучна и в края на работния ден изпитваше досада и непреодолимо желание още на следващия ден да подаде молба да напускане. Но идваше нов ден, пиеше кафе, излизаше от къщи и тръгваше по познатия вече от толкова години маршрут. Като студент мечтаеше за университетска кариера, искаше да преподава, после изключи възможността за работа в това бюро и той започна. Да провба. След време се видя със свои състудент, който също като него се стремеше към преподавателско място. Беше спечелил конкурс. Беше доволен. Разправяше колко му е интересна работата със студентите, как им станал любимец. Ходила една вечер да пият бира заедно и тогава, след няколко чаши, истината излезе навяве.

Старият му приятел започна да се оплаква от отношенията в катедрата, от подмолните борби за власт, от зависимости, които стъпваха възможностите за развитие, ако не са „в играта“, как всъщност няма как да се развиваш в такава йерархична среда, ако... Не попита какъв „игра“. На тръгване приятелят му вече съкласяше за откровенията си. А той сякаш, че беше нява за какво да крои планове. Сушата вечер се радвах с желанието да преподавам. Добра си бе работата ми. Скучна, но без особени стресения, сигурна, дойдоколко имаше нещо сигурно днес. Това беше преди години. Оттогава двамата бяха разредили срещите си, разговорите течаха бяло, фалшиво и накрая спряха да се виждат. Защо се сетих за него точно сега? Вървеше бавно, без настроение, но постепенно му стана приятно да се заглежда в украсените празнично заведения, в магазините, да усеща радостната бъдеща на хората от предстоящите дни.

Главата му се пробетри от студа. Беше стигнала пасажа, отъждо минаваше винаги на път за Вълшо. Трябва да купя и аз някоя украса за Коледа, помисли. Поне ще зарадам майка, с нея в последните години все сме сами на Коледа. Отсега ще напазарува и нещо за ядене, оставят само три дни до Рождество. Ще направи тържество като в детството. В полутъмната стая еххата искри от светлини, играчките по нея ги отразяват и разпръскват, а той с трепет чака подаръка си.

Когато излизаше от пасажа, потърси с очи сяящия на земята от предната вечер. Този път кашоните бяха изправени и образяваха нещо хаотично. Лезнилиятъ беше скрит, виждаха се само краката му в разкъпрени обувки, зъгубили цвят и форма. Приближи и погледна отгоре. Човекът пак лежеше в импровизирано са „легло“ от каишони, с ръб към улицата и с лице към стената, отново завит с оранжевото родонско одеяло. Очевидно не спеше, мърдаше и мърмореше нещо, от което се чуваха по-скоро звуци, отколкото думи. Веднага отместни поглед и забърза към къщи. Вече ъгнесе от студа. Защо му трябваше да минава оттам, да види пак този нещастен клошар! Как защо, нали оттук се прибира всяка вечер? Освен в редките случаи, когато отиваше другаде. Къде? Защо беше спрял да ходи където и да било, да се среща с хора, с приятели. Главата му пак натежа. Непременно ще иде скоро на театър, ще си купи билети за най-гледаната постановка в Народния. Ще иде сам. Нищо, че е сам. Ще отиде.

Влезе Вкъщи и поздрави майка си. После ще изкъне, да се изкъне, да се стоплиш. Мамо, ще ти донеса да ядеш. Изтощен съм, искам да спя.

Този път след работа отиде да си купи билет за театър. Билетите за най-популярното представление бяха свършили. В навечерието на Новa година е така, каза касиерката. Купи си един за Камерна зала за следващия ден, без да има представа каква е постановката. Тръгна да се прибира по обичайния маршрут. Нямаше търпение да види дали бездомникът е там. Както наблизи, реши, че този път ще го заговори. Ще го попита от какво има нужда, как да му помогне. Може да му даде пари. Или да му купи храна? Парите лесно се превръщат в бутилка евтин алкохол...

Нямаше го. Мястото пак беше покрито с каишони, но вместо човек, вътре тях имаше три грамадни камъка. Отмина озадачен и скопфузен.

Следващия ден нямаше търпение да свърши работното време и да отиде да види дали клошарят е там. Нямаше го. Нямаше ги и каишоните. Бъзльт беше празен. Изметено. Попита в съседната книжарница. Нищо не знали, нямали представа къде е, но ли някъде тук, щял да се Вярне.

Докато вечеряше на крак в кухнята, приготви сандвич за майка си и го занесе в стаята ѝ. Тя седеше в леглото, подпряна на няколко възглавници, и гледаше в екрана на телевизора. От години беше стеснила своя свят и познаваше само този, който ѝ показваха телевизионните предавания, новините, филмите.

Почти не се сещаше да се храни, докато той беше на работа. Вечер й приготвяше нещо и тя машинално го изяждаше. Цедуя я по чемото – добре ли си, мамо? Заглежда в някакво риалити, сякаш отсъствайе от стаята, но при въпроса изведнъж се сепна: А ти как си? Не споделяше нищо с нея, за да не я тревожи. Дори когато се разделяха с онова момиче, не пожела да й каже защо. Не че той знаеше. То си тръгна така естествено, както беше се появило – мъчително. Съпуваше го известно време по едни и същи начин – как се смее, направо се залива от смях. Повече не потърси друга.

Не можеше да се справи с времето. Времето му се влачеше бавно, изнервящо бавно, особено в празните почивни дни, когато, вечер почистил малкия апартамент, му се струваше, че часовникът спира, че стрелките едвам-едвам се помръдват и денят няма край. Понякога обаче времето се разбъркваше, препускаше и не успяваше със задачите, които си беше поставил. Това го изнервяше и се заматоваше още повече. Напоследък времето постоянно беше в такава фаза.

През нощта съмрка как лежи на дивана, под него няма каишони, опитва се да се забие като пашкул във вълненото одеяло, подтъжва го под себе си отвсякъде, но краката му вече излизат навъл, бос е и умира от студ, свива си краката, притиска колените до брадата си, сгъва ръцете и, преврънал се почти на топка, с глава под одеялото, отваря очи, но не вижда нищо. Осленял съм, минава му през ума и се събужда разтревожен, в ембрионална поза, завит през глава, почти задушен.

В деня преди Рождество ги пускат по-рано от работа и той бърза да купи от кулинарния магазин сарми, чушки, боб. Вече продавят готови питки с пара, така че вечерята за Бъдни Вечер е готова. Купува клонки от елха, да замирише на Коледа – бъс още не е валяя сняг. С издута от продукти торба се затъмва към дома си и пак минава край убежището на бездомника. Там всичко е чисто, няма следа от човека. Огледа се наоколо, търси с поглед и го вижда на една пейка в съседната градинка. Наметнал е одеялото почти като плащ и седи. Отива до него и вижда разпилените наоколо бокчуци, стар пуловер, парче мърлят плат и две претъпкани с хартия найлонови торби. В ръцете му има пластмасово шише с вино. Мирише.

- Оставя торбите и ела с мен...

- Дай една цигара!

Дава му цигара. Убеждава го да го последва у тях, но ако може да остави торбите и бутилката. Вървя сеин метър напред, защото едвам издържа смрадта. Вкъщи го кара да се съблече, да се изкъне, дава му чехли. Чак тогава слага купеното на масата за Бъдни вечер, пали няколко чаени свещи и ханч майка си. Почти не разговарят, парата от питката се пада на майка му, а вместо на тамян, из кухнята се носи друга непреодолима миризма. Настанява го да спи в хола, отдавна превърнат в склад за непотребни на семейството вещи.

Следващите дни до Нова година става по-рано, за да приготви нещо за ядене за майка си и за гостя, преди да отиде на работа. Двамата по цял ден гледат телевизия – тя от леглото, той от фотьойла до леглото. Времето е студено, отоплява се само тази стая. Майка му свиква с новодошлия, чувства се добре, с компания, има с кого да обсъжда сериалите, игрите, да разказва без прекъсване спомени с многобройните повторения, високо, защото не дочува. При нея има чобек. Майка му е добре, добре е. Може би клошарят трябва да остане при нас, мисли си той, може би трябва да приемем този човек като свой, да го приема като брат, а майка ми като син. Може би тримата ще живеем по-добре.

На втори януари той отива на работа. На връщане към къщи се отбива в един магазин, моли за няколко каишона и се затъмва към онзи ъъъ. Бъзльт е празен. Постила каишоните. Завалява сняг. Дано няйой одеяло.

Силвия Чолева

Упадъкът на американската поезия

Публикуваме този текст, защото предлага любопитна гледна точка към днешната американска поезия. От друга страна, той има пряка връзка и с разгорелите се през последната година у нас дебати за социалния и политическия смисъл на поезията и за ролята на университетите в литературния процес.

К

Неотдавна, преливайки том с поезия от Робърт Лоуъл, попаднах на няколко реда, които препочетох отново и отново. Редовете бяха от „Разходка рано в неделя сутрин" (1967) и гласяха:

„Смилете се над родната планета,
над вулканичния и конус радостта не свети.
Мир на земята ни,
който страдат
и в зачестилите войни невинни падат.
Те следват неотстъпно,
земята ни тъй като зловещ
и кървав призрак,
разлезен от апатията
и капризите ни,
простиращ кайно
и светъчет"

(Превод Красин Хилиردки)

Бях пленен от майсторството на тези редове, от тяхната изтънченост и меланхолична изящност. Бях впечатлен от римите: например „призрак" (ghost) и „изгубен" (lost), които пресъздават сякаш точния призрачен и обладаващ звук. Но най-вече ме впечатлени амбицията на Лоуъл - той гледа към света както че ни от космоса, както посиява и изпулрен прощупва, който произхожа присъди. Определ не знаем такъв, какъвто сметна, че са не само чете, но и за всичките ни читатели. И е обхванат бъдещето.

Неизбото пророчество за замръсеното състояние на планетата и тъкмите безкрайни „малки войни" се оказва до голяма степен вярно. Но поетите рядко вече пророкуват, поне не в Америка. Най-уважаваните ни съвременни поети – онези на по петдесет, шестдесет и повече години, които вземат големите награди и „сладките" длъжности като преподаватели и които се появяват от време на време по страниците на „Ню Йоркер" – пишат по мно-го по-скромен и предсказ начин. Вярно, не е както да не се пише и публикува тоновре поезия, заради което е трудно да се генерализира. Въпреки това е видно, че поетите, които сега основно се радват на обществено внимание и на почтание, произвеждат не особено страстни заклинания. Американската меинстрийм поезия често звучи така:

„От деня време насам си мисля, че никога е имало
време
и че вниграо ще има време,
за тоба, което ми идваше наум да правя
и което мога да си представя,
връщайки се назад към него и намирайки го,
така, както го открих първия път.
Но в тозин момент не знам
какво съм си мисла, връщайки се назад в мислите си."

Това е Уилям Стенли Мъруин в броя на „Ню Йоркер" от 12.12.2011. В края на стихотворението се чува дрозд на зазоряване, пеещ „новата песен". Свежестта в природата се въвлича като иронично укор към безплодните размишления на поета. „Новата песен" е за неизлъсвени живот, пропуснати възможности, неизвършени дела. Изглежда стихотворението е и за това колко трудно е да се пишат стихотворения. „Което ми идваше наум да правя" предполага не само незавършени действия, но и незапisani стихотворения). Редовете са мелодични, гласят тонъ и съчувствен – но залъгъл е малък. Присъствам на приятелски мач.

Подобно на Мъруин, днес повечето ни поети говорят не един дъбоко вътрешен глас. Уклонили, дъвсмислен, болезнено саморазпитващ се. Не само говорят сис себе си в стихотворенията си; често говорят със себе си *за това как говорят сис себе си*, както Мъруин прави тук. („Но в тозин момент не знам какво съм си мисла, връщайки се назад в мислите си".) Лоуъл говори директно за *нашите* деца, *нашата* монотонна вътвшнеост: малко са днес значимите поети, които дръзват с никаква убеденост да кажат „наше" или тъй още по-дръзко „ние". Във времe, когато колективните въпроси – обществени, политически – са неотложни, поетите ни са станали все по-затворени, силно алергични и никак отпределени встрани от случващото се. Поезията ни не се чува, а се дочува и понякога е твърде черментична, за да бъде изобщо дочута с нещо както разбиране.

Съвременните американски поети в момента изглежда вливат цялата си енергия в една задача: съдържанието на глас. Стремят се да не звучат като друг. В резултат често изваждат на преден план тоба, което В тяхъ е свойствено и е най-самобитно и идиосинкретично, и пренебрегват онова, което е общо между тях и другите. Сегашният поет може да достигна определен тип удовлетвиие чрез уникалността си, но никой негов читател не би казал тоба, което Ралф Уолдо Емерсън се надява да изрече при срещата си със значим поет: „Тоба е моята музика; тоба съм аз самият."

Казаното от Емерсън за американските поети през 1840 г. е до голяма степен вярно за тях и сега: „Нашите поети са хора с таланти, които пеят, а не деца на музиката. Идеята е второстепенна, на първо място е шлифоваита на стиха." Тоазъ Емерсон прави критично разграничение. „Не метриката, а поражданата метриката идея правиі стихотворението – мисъл, тоолова страстна и жива, че, като дъха на растение или животно, има собствена архитектура и краси природата с нещо ново." Идеята остава второстепенен (или третостепенен) момент за сегашните ни поети, но не метриката и шлифоваита са съвременни – а гласът. Джон Ашбъри звучи категорично като Джон Ашбъри. „Тези езерни градове израснаха от ненавистта/ в нещо, което лесно ще бъде забравено, въпреки че е ежедно на историята" Със своето съдържано флиртуване със смисъла тези стихове не могат да принадлежат на никой друг. Шеймъс Хийни (американец, така да се каже, поради взаимно осиновяване) звучи само като Шеймъс Хийни:

„Моха[1] да изпитам болката
от приката на тиша
на врата ii, вътъра
вътре отвръщото ii чело.
Той раздуха вътрата ii
до кехлибарено мъгъста,
както неустойчивия такелаж
на ребрата ii."

Редовете са по англосаксонски търчини, те са гранаби и суровби: всяка неговъ сума, както един приятел отбелязва веднъж, звучи като глагол. След не повече от четири стиха от Ашбъри или Хийни, или Ан Карсън, или Джоан Грегъм (повече за поета по-късно), ще усетите кой се крие зад тях. Но поезията е повече от глас.

Данте, казват, превръща автобиографията си в грандиозна притча, така че тя добива универсален смисъл. Къде са днес поетите с такъв стремеж? Когато съвременните поети пишат нещо, подобно на Мъруин, или Лоуъл, те са склонни към неяснота и уклончивост: забележете „Magok: една мистерия" на Пол Мъдуин и „Съм за обединеното поле" на Грегъм, две поеми на планетарните поети, които поне за мен не заслужават препоръчване. „Magok" е за Уърдсуърт и Кодридж и тяхното поетическо сътрудничество: изучавъл съм и съм преподавъл тези поети през цели си зрял живот и все още нямам представа какво има предвид Мъдуин. („Имаше лекони, вторъжени с газ монаси / и от фетет стръмат.") Залавяйте поне е доста честно: „Magok" е и си остава мистерия.

В началото на „Съм" Джоан Грегъм ще бръца трико на някого. Започва да вали сняг и снежинките (предполагам) са:

„Изкарвени, в момента в войните попаднат на земята.
Но украсващи.
Разцъфващи. С мен по пътя, които трябва да изтина.
Вписани
в настоящето. Сякаш наистина е било възможно
да съществуват и съществуват, с невъзможност да
бъдат отбелязвани назад:
да бъдат давани и давани, но никога получени.
Тук е вашите неща, казах аз"

Подозирам, че стиховете са опит да преследват странността на чувството да си жив и потопен в света. Но за мен (несъмнено другите читатели няма да са съгласни) тяхното пророчество качество (звучат като Вещаната на кръсти орбуд; нямя той друг да е, освен Грегъм) не е подкрепено от силата на откровеното им. Стиховете прощават, без да се доказват до каквато и да е фундаментална истина на човешкото съществуване. Кой не би искъл да знае, Вече сме на иви той дръгки ключа за Вселената? Но в един момент ключът трябва да пасне на ключалка и да се завърти.

Най-новият коронован монарх на помпозната неяснота е канадската поетеса Ан Карсън, която вече е високо ценена в американската поетическа сцена. Тя е бивш преподавател на класическата, отдадена на изкуството си, твърдят, с необикновена страст. Но не моа да извлека много от стиховете, които започват „Строфи, полове, изкушения" (както и от много другуи нейни стихове):

„Добре е да си безмъкъ.
Искам да имам крака, които не са натоварени със значение.
Има неща, които са непонесими.
И може дъъ бъдем среф да се извиеъам
След тоба умирам."

Стихотворението, мисля, е опит да се въобрази постчовешка идентичност. И със сигурност се отличава с *гласа* си. Но е толкова неясно, превзето и лично, че човек (или аз поне) не може да следи усилията му. Така че залавяйте на неотдавнашно нейно представяне в „Ню Йорк Таймс": „Загадъчно великолепие на Ан Карсън" е вярно наполовина.

Какво стаба, когато поетъ като бръх на амбицията си няъ чувствит нуждата да бъдат прозрачно ясни? Очевидният резултат е, че отказвам обикновения читател. По също така оставят твърде много свобода на критиците да определят поетическите им значения – и може би затова някои критици обичат толкова много Грегъм, Мъдуин, Карсън и Ашбъри. Техните творби са достатъчно непредсказени по смисъл, че критиците могат да си ги приписят, ставайки на практика съавтори. Тоба е дар за критиците, но читателите правилно очакват от поетите основно да ги спасяват от тъмнината, между и трудно – а не да ги объркват по-много. Тъй като работа са се върши от доктори на науките.

Може да се каже, че са необходими три качества за създаването на превъзходна лирика. Първо, поетът трябва да има дарба: трябва да може да прави музика, да владее метафора, да спасява мисъла, да пише мелодично, когато до изиска ситуацията, и грандиозно, когато е необходимо. Трябва да разбира от ирония, да контролира тона си. Но има и още едно, второ изискване. Трябва и да има какво да каже. Трябва да има някои области от опита му, които го е порязвъл и го принуждавъл да намери думи, за да хвърли светлина върху нея. Трябва да изгаря от желание да атакува някъкъв въпрос, да разбъркв възъл, да го затегне или да го пронизе с нож В съществуванта му.

Дори да имаш тази сила – силата на изразителността и силата за откриване на тема – поетът трябва да добави и амбиция. Трябва да е склонен да пише за читателите си. Трябва да е склонен да артикулира възможността, на тоба, което е вярно за него, е вярно за всичко. Когато тези три качества – дарчина дарба; серизна тематика, представена страстно; истинска амбиция (които може да се нареч и смелост) – се съберат, резултатите могат да са блестящи, например, могат да се получат творби като „Ода за западния вятър" на Шели, или „Гатко" на Слайви Пъмт или „Неделя сутрин" на Уолс Стийвс. Без тази последна съставка, амбицията, няма да излезе нищо велико. Съществуват истински стойностни писатели, които имат само две от тези три качества, но изпъкайки ги до необикновена степен. Ейдриън Рич има какво да каже и не ѝ липсва амбиция, но освен в любовните ii стихове и често от ранната лирика, дарбата за изкусно *изразяване* не ii принадлежи. В „Седем болки" тя изпада в вайкаване-тежкоте:

„Да те закарам ли до вас - каква той - или
да се върнем в стаята за по питие?
Това е обичайният въпрос,
който има да зададе мъжът,
а какво трябва да отговори жената
ти дори не се ii замисляш."

Поезията на Рич се чете от мнозина, които четат малко другуи поети: те трябят красноречива полемична проза и тя им я предлага. Джетис Мерил, писателка с поразителни *поетични* дарби, попада на сходния проблем. Тя е изключителен редовъ и бързо се изгубва в отклонения, произтичащи от консумацията му с дъската за виване на духове, матрица за съвсема му тъмна от 70-те години „Проекторите в Сандъвъл?" („Нуеп" чес. Отнюво чакам / някой, който да разпали пещта.") Има много поети днес, които притежавят силен ъиричен талант или които са търсили и открили тема. Има дори нескомпла, за които може да се каже, че имат и тема, и творческа сила. Но музата, която призовават, е лишена от огън.

Какво означава „стихотворение" днес? Най-общо казано, моментъ на просветление. Ви могло да се нарече – следвайки поета, който колкото и неприго да е, стои зад много от съвременната поезия, Уърдсуърт – петъчне вътъ времето. Внезапно, поради къъмет ии ума бодрост, старание или инерция, поетът пролежда в живота на нещата. Но по скоро в живота на собственото си съществуване. Но този момент на просветление не се ограничава непременно в никакъв свръхна цъкост. Американските поети сега не се отличват да изтъкат всеобхватна визия. Нямя известен поет, който изглежда склонен да мисли: секс, политика, пари, детство – трябва да кажа нещо за всички тези неща, защото иначе визията ми за живота нама да е пълна. Разбира се, цъкостъкът, обхватъ е да излезе от кашата на заобикалящата го култура. Резултатът е поезия, която се е очаквали от Уилям Блейк, Уилям Уърдсуърт, Уолт Уитман, Уистън Хю Одън и (ако включим проза) Кормак Маккарти, без цъкостъта му работа) Т.С. Елиът. Появяват се у Робърт Фрост, Езра Паунд, Уилям Карлос Уилямс, Харт Крейн и (неприко, но незабравимо) В Стивъис. Очакванъ са от Лоуъл и Гинсбърг. Сега стихотворението е изтъчка в масовия мрак, не и част от процес на грандиозно просветление. Ако съвременен поет реши да съдъра цъкостна карта на опита си, той би бъл въпрает като любъристичет и по всяка вероятност полудя. Поетът пише фрагмента, който му е дадено да напише; цъкята да се картографира целъвта отъм ии цъкъвта значим опит му с съвсем чъдя. Сега поетите са музикантъ, не митоотворци. Поръбите им са като отделни капчиди, блестящи красиво върху парче стъкло. Шатъл Одиг нахлъв в банята да види баща си гол на тоалетната чиния („Всърък"); Мери Оливер гледа ясетреб да се изсира на пеща („Ястреб"); Чарли Смитъ се разпостира върху сходствата между вилнца и уродлива грабяда втуца („Вилица"); Франк Бидарт обитава ума на лудо момиче и трепери пред гледъта на вилбеки, които се хранят един друг В ресторант („Ельи Фест"); Робърт Хас има епиграма при повтарянето на „вдъхна" („Медитация В Лагунитас"), Робърт Пински сравнява мъртвото таванинка не в компютъра с призрачното отъствие/присъствие на вретите, убити от нацистите В Вилнюс (понякога просветъетъвания идвъат сами, понякога са насилени като В „Призрачен дъжд"). Всички тези творби са добри по своят начин. Ии просто не са достатъчно добри. Те не утоляват жаждата на читателя за смисъл, който минава отвъд прежвяйването на отделния поет и вярва светлина бъдъщата култура, които е предназначена.

„Медитация В Лагунитас" на Робърт Хас е особено уместен пример за случая – не само поради тоба, което прави ии не прави, но и поради голямото почитание, което е стъръ сред публиката на работата му. Така че залавяйте на неотдавнашно нейно представяне В „Ню Йорк Таймс": „Загадъчно великолепие на Ан Карсън" е вярно наполовина.

Какво стаба, когато поетъ като бръх на амбицията си няъ чувствит нуждата да бъдат прозрачно ясни? Очевидният резултат е, че отказвам обикновения читател. По също така оставят твърде много свобода на критиците да определят поетическите им значения – и може би затова някои критици обичат толкова много Грегъм, Мъдуин, Карсън и Ашбъри. Техните творби са достатъчно непредсказени по смисъл, че критиците могат да си ги приписят, ставайки на практика съавтори. Тоба е дар за критиците, но читателите правилно очакват от поетите основно да ги спасяват от тъмнината, между и трудно – а не да ги объркват по-много. Тъй като работа са се върши от доктори на науките.

Може да се каже, че са необходими три качества за създаването на превъзходна лирика. Първо, поетът трябва да има дарба: трябва да може да прави музика, да владее метафора, да спасява мисъла, да пише мелодично, когато до изиска ситуацията, и грандиозно, когато е необходимо. Трябва да разбира от ирония, да контролира тона си. Но има и още едно, второ изискване. Трябва и да има какво да каже. Трябва да има някои области от опита му, которъ го е порязвъл и го принуждавъл да намери думи, за да хвърли светлина върху нея. Трябва да изгаря от желание да атакува някъкъв въпрос, да разбъркв възъл, да го затегне или да го пронизе с нож В съществуванта му.

Дори да имаш тази сила – силата на изразителността и силата за откриване на тема – поетът трябва да добави и амбиция. Трябва да е склонен да пише за читателите си. Трябва да е склонен да артикулира възможността, на тоба, което е вярно за него, е вярно за всичко. Когато тези три качества – дарчина дарба; серизна тематика, представена страстно; истинска амбиция (които може да се нареч и смелост) – се съберат, резултатите могат да са блестящи, например, могат да се получат творби като „Ода за западния вятър" на Шели, или „Гатко" на Слайви Пъмт или „Неделя сутрин" на Уолс Стийвс. Без тази последна съставка, амбицията, няма да излезе нищо велико. Съществуват истински стойностни писатели, които имат само две от тези три качества, но изпъкайки ги до необикновена степен. Ейдриън Рич има какво да каже и не ѝ липсва амбиция, но освен в любовните ii стихове и често от ранната лирика, дарбата за изкусно *изразяване* не ii принадлежи. В „Седем болки" тя изпада в вайкаване-тежкоте:

„Да те закарам ли до вас - каква той - или
да се върнем в стаята за по питие?
Това е обичайният въпрос,
който има да зададе мъжът,
а какво трябва да отговори жената
ти дори не се ii замисляш."

Поезията на Рич се чете от мнозина, които четат малко другуи поети: те трябят красноречива полемична проза и тя им я предлага. Джетис Мерил, писателка с поразителни *поетични* дарби, попада на сходния проблем. Тя е изключителен редовъ и бързо се изгубва В отклонения, произтичащи от консумацията му с дъската за виване на духове, матрица за съвсема му тъмна от 70-те години „Проекторите в Сандъвъл?" („Нуеп" чес. Отнюво чакам / някой, който да разпали пещта.") Има много поети днес, които притежавят силен ъиричен талант или които са търсили и открили тема. Има дори нескомпла, за които може да се каже, че имат и тема, и творческа сила. Но музата, която призовават, е лишена от огън.

Какво означава „стихотворение" днес? Най-общо казано, моментъ на просветление. Ви могло да се нареч – следвайки поета, който колкото и неприго да е, стои зад много от съвременната поезия, Уърдсуърт – петъчне вътъ времето. Внезапно, поради къъмет ии ума бодрост, старание или инерция, поетът пролежда В живота на нещата – и по скоро В живота на собственото си съществуване. Но този момент на просветление не се ограничава непременно В никакъв свръхна цъкост. Американските поети сега не се отличват да изтъкат всеобхватна визия. Нямя известен поет, който изглежда склонен да мисли: секс, политика, пари, детство – трябва да кажа нещо за всички тези неща, защото иначе визията ми за живота нама да е пълна. Разбира се, цъкостъкът, обхватъ е да излезе от кашата на заобикалящата го култура. Резултатът е поезия, която се е очаквали от Уилям Блейк, Уилям Уърдсуърт, Уолт Уитман, Уистън Хю Одън и (ако включим проза) Кормак Маккарти, без цъкостъта му работа) Т.С. Елиът. Появяват се у Робърт Фрост, Езра Паунд, Уилям Карлос Уилямс, Харт Крейн и (неприко, но незабравимо) В Стивъис. Очакванъ са от Лоуъл и Гинсбърг. Сега стихотворението е изтъчка В масовия мрак, не и част от процес на грандиозно просветление. Ако съвременен поет реши да съдъра цъкостна карта на опита си, той би бъл въпрает като любъристичет и по всяка вероятност полудя. Поетът пише фрагмента, който му е дадено да напише; цъкята да се картографира целъвта отъм ии цъкъвта значим опит му с съвсем чъдя. Сега поетите са музикантъ, не митоотворци. Поръбите им са като отделни капчиди, блестящи красиво върху парче стъкло. Шатъл Одиг нахлъв В банята да види баща си гол на тоалетната чиния („Всърък"); Мери Оливер гледа ясетреб да се изсира на пеща („Ястреб"); Чарли Смитъ се разпостира върху сходствата между вилнца и уродлива грабяда втуца („Вилица"); Франк Бидарт обитава ума на лудо момиче и трепери пред гледъта на вилбеки, които се хранят един друг В ресторант („Ельи Фест"); Робърт Хас има епиграма при повтарянето на „вдъхна" („Медитация В Лагунитас"), Робърт Пински сравнява мъртвото таванинка не в компютъра с призрачното отъствие/присъствие на вретите, убити от нацистите В Вилнюс (понякога просветъетъвания идвъат сами, понякога са насилени като В „Призрачен дъжд"). Всички тези творби са добри по своят начин. Ии просто не са достатъчно добри. Те не утоляват жаждата на читателя за смисъл, който минава отвъд прежвяйването на отделния поет и вярва светлина бъдъщата култура, които е предназначена.

Може би Америка сега е просто прекалено В повече за собственото си поетъ. Може би не са В състояние да се справят с нея. Сещам се за духовитото изказване за Америка и поезията, което правъ Чарли Ситрин В романа на Сол Белоу *„Дарт на Хумбо.т": „Страната се горее с пъртнъте си поетъ", казва Ситрин.* „В пъпитъ е дъ ивно удовлетворение от свидетелството на поетите, че САЩ са толкова суровъ, толкова големъ, толкова прекомерни, толкова твръчъчъ, че американската реалност е непосилна... Поетъте сме на сцъ, за да изразъвъ просто не могат да се справят тъкъ. Те съществуват, за да осветят чудовищността на ужасната бъркотия и да оправдаят цинизма на онези, които казват „Ако не бях такова поквърено, безчувствено копеле, подъл, крадец и мошеник, и аз нямаше да се справя. Виждте ли колко е трудно, нежни и мекушави мъже, най-добрите сред нас. Горките лудньовци сдадоха багажа."

Масовата култура и механичното въпроизводство несъмнено изразяъ В настоящото отстъпление на американската култура, но какво да кажем за прозрачно по-творческо писане? Сега поезията е нещо като бизнес. Проправяте си пъя В израта чрез намирането на спонсор: често е писател, който има назначение В университета. По време на ра ра преподаване, по-малко от времето, което то е дъ ивно обикновено се нуждаят от спонсорство – т.е. от ухажване.

За да успеете В този процес, често трябва да пишете подобно на наставника –да изразите израта, която трябва да бъде израна. Трябва да сте В цъкоъмъ на поете В тоя. Ако се опитате да надвиете спонсора, да покажете работата му като неуместна – е, вярвят закон на успеха е просто: никога не засенявайте учителя. Уъемъет приборен зъе кажа да бара тоя вид поетъ: по-добре В разнубъ. Тъй знае, че В желанието си да успее, не трябва да прекалява, демонстрирайки на какво е способен. Тоба нямя да се хареса на наставника – нама да последва тървяна книга, стипендия, работата, повишението. Само прабейки учителя да изглежда В чъстно, А, защитен В неозвия стил, статъйки му последователет, начинаещият се изцяа.

Ведъмъ се заоворих с еден писателка – жена със значими постижения и репутация - за програмата по творческо писане. В нея му е отговорила: Идеалъте на университетската програма е да ви дадем работа в университета да намерят убежище, да отидат на няколко лекции, докато стипендиите им осигуряват прехрана, мавар и жалка, а те се опитвам да пробият, като напишат Голямата Американска Роман. Не бъъ лошо, Грешно съм разбрала, каза приятелката ми. Тоба, което искам студентите, не бъъ слава, не и ако слава означава висок рок и вероятност за провал. Не бъъ план, за да са Велики. Там бъъ, за да получат професъонъ карта: повечето от тъ ръъъ дипъма, книга, елитностъ начъ В университета. Ако ъ университет, после още една книга, която ще ги постъви на една стъпка от Грала...

Подозирам също, че част от притесненъто на поетите да доверят на едро, да се хвърлят В дъбокото се дъъки на нещо, которъ можем да изразъвъ В момента, е поетъ момент. Отъвъ на „Войната срещу Америка", „Войната с тероризма", войните В Либия, Сирия и Афганистан. Търся нещо като творческата реакция на Уитман към гражданската Война или на Гинсбърг към Вътнамъската. В „Разходка рано в неделя сутрин" Лоуъл реагра по-адекватно от съвременните ни на събитията от 11 септември и на последвалите войни, въпреки че пише 40 години преди тъх. Защо трябва да е така? Вярно, въможно е о дори вятърен Вероятност, не заслужава доверие. Дъ ивно е еден човек, който е по-адекватно значимо и енергично политическо стихотворение, написано и изтъвено от Ами Баракъ, „Някой взриви Америка", зъвръшка е доста странно В никои моменти ораторъ. (В определен момент изкавда, че Баракъ смята Израел ръко отъовреи за разрушаването на дъете къл.) Но стихотворението е поне силен опит да се изкаже не само как стоятъ нещата за Баракъ, а за всички.

Критикътъ Ричард Поирие въхвалъва Норман Мейлър за готовността му да сконтрира В Вудвиръка на американската символика и да позвъли на писането си да стане част от нея, а не да бъде пощенска картичка от друг свят. Нашите поети са поеми по различен въпъ и това ги е направъо безсилни, точно когато имаме най-голяма нужда от силата им. Когато Робърт Лоуъл зъвръшка известието си стихотворение на социално отчаяние „За съюза с мъртвите" с думите „една грубъ сервлиного / се пъъза по мас", той се доближава опасно близко до рекламния жарген. Той е опиянен от литературата, доближава се до лозунга. По също така зъема жизнеността от популярната култура и драматизира собственото си потапяне В американското всекидневие.

Съвременната американска поезия добри собствен затворен език, не и нашия. Той е както цъкъ чъст. По принцип не въвлича цъкотие на пъ културата, не се потапя В рекламния жарген, рокаджийската стилистика или политическото позиране: клони към неясното, неразбираемото, прецизното, древното, опитва се да излезе от кашата на заобикалящата го култура. Резултатът е поезия, която се е очаквали от Уилям Блейк, Уилям Уърдсуърт, Уолт Уитман, Уистън Хю Одън и (ако включим проза) Кормак Маккарти, без цъкостъта му работа) Т.С. Елиът. Появяват се у Робърт Фрост, Езра Паунд, Уилям Карлос Уилямс, Харт Крейн и (неприко, но незабравимо) В Стивъис. Очакванъ са от Лоуъл и Гинсбърг. Сега стихотворението е изтъчка В масовия мрак, не и част от процес на грандиозно просветление. Ако съвременен поет реши да съдъра цъкостна карта на опита си, той би бъл въпрает като любъристичет и по всяка вероятност полудя. Поетът пише фрагмента, който му е дадено да напише; цъкята да се картографира целъвта отъм ии цъкъвта значим опит му с съвсем чъдя. Сега поетите са музикантъ, не митоотворци. Поръбите им са като отделни капчиди, блестящи красиво върху парче стъкло. Шатъл Одиг нахлъв В банята да види баща си гол на тоалетната чиния („Всърък"); Мери Оливер гледа ясетреб да се изсира на пеща („Ястреб"); Чарли Смитъ се разпостира върху сходствата между вилнца и уродлива грабяда втуца („Вилица"); Франк Бидарт обитава ума на лудо момиче и трепери пред гледъта на вилбеки, които се хранят един друг В ресторант („Ельи Фест"); Робърт Хас има епиграма при повтарянето на „вдъхна" („Медитация В Лагунитас"), Робърт Пински сравнява мъртвото таванинка не в компютъра с призрачното отъствие/присъствие на вретите, убити от нацистите В Вилнюс (понякога просветъетъвания идвъат сами, понякога са насилени като В „Призрачен дъжд"). Всички тези творби са добри по своят начин. Ии просто не са достатъчно добри. Те не утоляват жаждата на читателя за смисъл, който минава отвъд прежвяйването на отделния поет и вярва светлина бъдъщата култура, которъ е предназначена.

Може би Америка сега е просто прекалено В повече за собственото си поетъ. Може би не са В състояние да се справят с нея. Сещам се за духовитото изказване за Америка и поезията, което правъ Чарли Ситрин В романа на Сол Белоу *„Дарт на Хумбо.т": „Страната се горее с пъртнъте си поетъ", казва Ситрин.* „В пъпитъ е дъ ивно удовлетворение от свидетелството на поетите, че САЩ са толкова суровъ, толкова големъ, толкова прекомерни, толкова твръчъчъ, че американската реалност е непосилна... Поетъте сме на сцъ, за да изразъвъ просто не могат да се справят тъкъ. Те съществуват, за да осветят чудовищността на ужасната бъркотия и да оправдаят цинизма на онези, которъ казват „Ако не бях такова поквърено, безчувствено копеле, подъл, крадец и мошеник, и аз нямаше да се справя. Виждте ли колко е трудно, нежни и мекушави мъже, най-добрите сред нас. Горките лудньовци сдадоха багажа."

Масовата култура и механичното въпроизводство несъмнено изразяъ В настоящото отстъпление на американската култура, но какво да кажем за прозрачно по-творческо писане? Сега поезията е нещо като бизнес. Проправяте си пъя В израта чрез намирането на спонсор: често е писател, който има назначение В университета. По време на ра ра преподаване, по-малко от времето, което то е дъ ивно обикновено се нуждаят от спонсорство – т.е. от ухажване.

За да успеете В този процес, често трябва да пишете подобно на наставника –да изразите израта, която трябва да бъде израна. Трябва да сте В цъкоъмъ на поете В тоя. Ако се опитате да надвиете спонсора, да покажете работата му като неуместна – е, вярвят закон на успеха е просто: никога не засенявайте учителя. Уъемъет приборен зъе кажа да бара тоя вид поетъ: по-добре В разнубъ. Тъй знае, че В желанието си да успее, не трябва да прекалява, демонстрирайки на какво е способен. Тоба нямя да се хареса на наставника – нама да последва тървяна книга, стипендия, работата, повишението. Само прабейки учителя да изглежда В чъстно, А, защитен В неозвия стил, статъйки му последователет, начинаещият се изцяа.

Ведъмъ се заоворих с еден писателка – жена със значими постижения и репутация - за програмата по творческо писане. В нея му е отговорила: Идеалъте на университетската програма е да ви дадем работа в университета да намерят убежище, да отидат на няколко лекции, докато стипендиите им осигуряват прехрана, мавар и жалка, а те се опитвам да пробият, като напишат Голямата Американска Роман. Не бъъ лошо, Грешно съм разбрала, каза приятелката ми. Тоба, което искам студентите, не бъъ слава, не и ако слава означава висок рок и вероятност за провал. Не бъъ план, за да са Велики. Там бъъ, за да получат професъонъ карта: повечето от тъ ръъъ дипъма, книга, елитностъ начъ В университета. Ако ъ университет, после още една книга, която ще ги постъви на една стъпка от Грала...

Подозирам също, че част от притесненъто на поетите да доверят на едро, да се хвърлят В дъбокото се дъъки на нещо, которъ можем да изразъвъ В момента, е поетъ момент. Отъвъ на „Войната срещу Америка", „Войната с тероризма", войните В Либия, Сирия и Афганистан. Търся нещо като творческата реакция на Уитман към гражданската Война или на Гинсбърг към Вътнамъската. В „Разходка рано в неделя сутрин" Лоуъл реагра по-адекватно от съвременните ни на събитията от 11 септември и на последвалите войни, въпреки че пише 40 години преди тъх. Защо трябва да е така? Вярно, въможно е о дори вятърен Вероятност, не заслужава доверие. Дъ ивно е еден човек, которъ е по-адекватно значимо и енергично политическо стихотворение, написано и изтъвено от Ами Баракъ, „Някой взриви Америка", зъвръшка е доста странно В никои моменти ораторъ. (В определен момент изкавда, че Баракъ смята Израел ръко отъовреи за разрушаването на дъете къл.) Но стихотворението е поне силен опит да се изкаже не само как стоятъ нещата за Баракъ, а за всички.

Критикътъ Ричард Поирие въхвалъва Норман Мейлър за готовността му да сконтрира В Вудвиръка на американската символика и да позвъли на писането си да стане част от нея, а не да бъде пощенска картичка от друг свят. Нашите поети са поеми по различен въпъ и това ги е направъо безсилни, точно когато имаме най-голяма нужда от силата им. Когато Робърт Лоуъл зъвръшка известието си стихотворение на социално отчаяние „За съюза с мъртвите" с думите „една грубъ сервлиного / се пъъза по мас", той се доближава опасно близко до рекламния жарген. Той е опиянен от литературата, доближава се до лозунга. По също така зъема жизнеността от популярната култура и драматизира собственото си потапяне В американското всекидневие.

Съвременната американска поезия добри собствен затворен език, не и нашия. Той е както цъкъ чъст. По принцип не въвлича цъкотие на пъ културата, не се потапя В рекламния жарген, рокаджийската стилистика или политическото позиране: клони към неясното, неразбираемото, прецизното, древното, опитва се да излезе от кашата на заобикалящата го култура. Резултатът е поезия, която се е очаквали от Уилям Блейк, Уилям Уърдсуърт, Уолт Уитман, Уистън Хю Одън и (ако включим проза) Кормак Маккарти, без цъкостъта му работа) Т.С. Елиът. Появяват се у Робърт Фрост, Езра Паунд, Уилям Карлос Уилямс, Харт Крейн и (неприко, но незабравимо) В Стивъис. Очакванъ са от Лоуъл и Гинсбърг. Сега стихотворението е изтъчка В масовия мрак, не и част от процес на грандиозно просветление. Ако съвременен поет реши да съдъра цъкостна карта на опита си, той би бъл въпрает като любъристичет и по всяка вероятност полудя. Поетът пише фрагмента, който му е дадено да напише; цъкята да се картографира целъвта отъм ии цъкъвта значим опит му с съвсем чъдя. Сега поетите са музикантъ, не митоотворци. Поръбите им са като отделни капчиди, блестящи красиво върху парче стъкло. Шатъл Одиг нахлъв В банята да види баща си гол на тоалетната чиния („Всърък"); Мери Оливер гледа ясетреб да се изсира на пеща („Ястреб"); Чарли Смитъ се разпостира върху сходствата между вилнца и уродлива грабяда втуца („Вилица"); Франк Бидарт обитава ума на лудо момиче и трепери пред гледъта на вилбеки, които се хранят един друг В ресторант („Ельи Фест"); Робърт Хас има епиграма при повтарянето на „вдъхна" („Медитация В Лагунитас"), Робърт Пински сравнява мъртвото таванинка не в компютъра с призрачното отъствие/присъствие на вретите, убити от нацистите В Вилнюс (понякога просветъетъвания идвъат сами, понякога са насилени като В „Призрачен дъжд"). Всички тези творби са добри по своят начин. Ии просто не са достатъчно добри. Те не утоляват жаждата на читателя за смисъл, който минава отвъд прежвяйването на отделния поет и вярва светлина бъдъщата култура, которъ е предназначена.

Може би Америка сега е просто прекалено В повече за собственото си поетъ. Може би не са В състояние да се справят с нея. Сещам се за духовитото изказване за Америка и поезията, което правъ Чарли Ситрин В романа на Сол Белоу *„Дарт на Хумбо.т": „Страната се горее с пъртнъте си поетъ", казва Ситрин.* „В пъпитъ е дъ ивно удовлетворение от свидетелството на поетите, че САЩ са толкова суровъ, толкова големъ, толкова прекомерни, толкова твръчъчъ, че американската реалност е непосилна... Поетъте сме на сцъ, за да изразъвъ просто не могат да се справят тъкъ. Те съществуват, за да осветят чудовищността на ужасната бъркотия и да оправдаят цинизма на онези, которъ казват „Ако не бях такова поквърено, безчувствено копеле, подъл, крадец и мошеник, и аз нямаше да се справя. Виждте ли колко е трудно, нежни и мекушави мъже, най-добрите сред нас. Горките лудньовци сдадоха багажа."

Масовата култура и механичното въпроизводство несъмнено изразяъ В настоящото отстъпление на американската култура, но какво да кажем за прозрачно по-творческо писане? Сега поезията е нещо като бизнес. Проправяте си пъя В израта чрез намирането на спонсор: често е писател, който има назначение В университета. По време на ра ра преподаване, по-малко от времето, което то е дъ ивно обикновено се нуждаят от спонсорство – т.е. от ухажване.

За да успеете В този процес, често трябва да пишете подобно на наставника –да изразите израта, която трябва да бъде израна. Трябва да сте В цъкоъмъ на поете В тоя. Ако се опитате да надвиете спонсора, да покажете работата му като неуместна – е, вярвят закон на успеха е просто: никога не засенявайте учителя. Уъемъет приборен зъе кажа да бара тоя вид поетъ: по-добре В разнубъ. Тъй знае, че В желанието си да успее, не трябва да прекалява, демонстрирайки на какво е способен. Тоба нямя да се хареса на наставника – нама да последва тървяна книга, стипендия, работата, повишението. Само прабейки учителя да изглежда В чъстно, А, защитен В неозвия стил, статъйки му последователет, начинаещият се изцяа.

Ведъмъ се заоворих с еден писателка – жена със значими постижения и репутация - за програмата по творческо писане. В нея му е отговорила: Идеалъте на университетската програма е да ви дадем работа в университета да намерят убежище, да отидат на няколко лекции, докато стипендиите им осигуряват прехрана, мавар и жалка, а те се опитвам да пробият, като напишат Голямата Американска Роман. Не бъъ лошо, Грешно съм разбрала, каза приятелката ми. Тоба, което искам студентите, не бъъ слава, не и ако слава означава висок рок и вероятност за провал. Не бъъ план, за да са Велики. Там бъъ, за да получат професъонъ карта: повечето от тъ ръъъ дипъма, книга, елитностъ начъ В университета. Ако ъ университет, после още една книга, которъ ще ги постъви на една стъпка от Грала...

Подозирам също, че част от притесненъто на поетите да доверят на едро, да се хвърлят В дъбокото се дъъки на нещо, которъ можем да изразъвъ В момента, е поетъ момент. Отъвъ на „Войната срещу Америка", „Войната с тероризма", войните В Либия, Сирия и Афганистан. Търся нещо като

Уроци по бавно четене

Подчинение
от Мишел Уелбек, ИК Факел Експрес, превод Александра Велева

Бавното четене е рубрика в „Библиотеката", предаването на Българската национална телевизия за литература и книжна култура. В нея проф. Миглена Николчина и проф. Александър Кьосев разговарят по повод значима нова книга.

К

Водещ Андрей Захариев: Днес говорите за „Подчинение": заповядайте.

Александър Кьосев: Българският читател, по-точно този, който чете, познава Уелбек вече добре, защото са преведени повечето от неговите романи. Българското издание на „Подчинение" излезе почти едновременно с френското и с английското. Това е един скандален роман, в който стана дума за това как демократична, светска Франция постепенно става мюсюлманска държава. И неговото написване и издаване съвпадна с прочутия и ужасен кървав случай с „Шарли Ебдо". Малко преди това самият Уелбек се беше появявал на страниците на списанието, на корицата като карикатура. И стана огромен скандал, в резултат на който френската премиера на романа беше отложена. А самият Уелбек се скри за дълго от светската публичност. Въпреки това, романът предизвика страшно много коментари в различни пластове на обществото - от професионалната критика до политическата журналистика. Той описва нещо, от което всички се страхуваме.

Миглена Николчина: Романът не показва никакво особено насилие. Той показва как Франция става исламска по демократичен път и как един професор по френска литература приема исляма в края на романа... Ние с Кьосев отново сме „доброто и лошото чичко". Той харесва романа, аз не го харесвам. Аз смятам, че романът е смахнат болест. Т.е. това не е диагноза на ситуацията, в която живеем; не е опит тя да бъде видяна по-широко, не е опит да бъде видяна в дълбочина. Не е диагноза, а цирей, в който се намираме в момента - в Европа и в света като цяло. От тази гледна точка, аз имам много сериозни проблеми с този роман, който, освен това, ми се струва слаб. Той е написан, структуриран е като порно. И като казвам, че е структуриран като порно, нямам предвид дивите или прите сцени с експлицитен секс, ние свикнахме с тавтата неща - както романтиците непременно трябва да включват в разказа си природна картина, така съвременният роман трябва да има секс, рано или късно се стига до това. Това е просто конвенция днес.

Проблемът е, че политическата канава на романа (а там има, разбира се, напипани болни места); идеологическата канава на романа (там има също напипани болни места, отнасящи се до опортюнизма на съвременната политика, не е нужно да го прочетем в романа, за да знаем, че и това е така); религиозната канава, където има абсолютно смехотворни за мен моменти – всичко това е просто оправдание, за да се стигне до фантазията, така, както в един порнографски филм скоклетът е само цирйа прелюдия. И фантазията е тази – да имам две жени; една жена, която да ми готви, и една пийпейдържка за леглото. И при това, застаряващият професор не трябва да се труди за получаването им, защото ислямът ще му ги достави - дори, оказва се, направо при в пакет: и избор не е нужно да правя. А след това няма да е нужно и да се бори да си ги запази, защото те пяма къде да ходят. За разлика от любовницата, която героят има в началото, която му казва чао и заминава за Израел, понеже бивда какво се случва във Франция. Има едно изречение, в което героят самодоволно си мисли: „Е, в крайна сметка, аз ще живея в исламска Франция по-щастливо, отколкото тя в Израел". Ужасен роман.

Александър Кьосев: Ние сме на напълно различни мнения. Така обаче не е само между Миглена и мен. Това в никакъв смисъл е състоянието на световната критика по отношение на този роман. Непрекъснато възникват спорове. И от една страна, Мишел Уелбек е обвиняван в нихилизъм, в порнография, в елементарност...

Миглена Николчина: В педофилия.

Александър Кьосев: В педофилия, в памфлетщина, в публицистична едноплановост на повествованието. От друга страна, той получава непрекъснато литературни награди и е един от най-известните писатели на света. И редица хора, включително и аз, го смятат за едно от най-голелите и интересни явления сред съвременните писатели, в съвременната световна литература. Както го представи Миглена, то излезе, че това е пропаганда на политическия ислям плюс малко порнографски, мъжки фантазми. Нищо такова няма в романа, според мен. Напротив, романът представлява според някои сатира, според други нещо друго - накрая ще каża нещо за това. Във всеки случай, той е един роман, провокиращ реакционерства. В него има каквто ли не, включително секс и насилие, терористични акции. Въобще, романът има много сложни, реалистични нива на изображение, които не бива да се подценяват: чрез отделни, но многозначителни детайли, той показва бавното пълзене не просто на исляма, а на една цяла исламска цивилизация вътре във Франция. И как това се случва в резултат на натиск отвън (включително джихадистки акции, но те са малко в романа), а също и на вътрешна политическа ситуация, много сложни политически игри между партиите. Но не само на ниво – в различните етажи на реалистичната картина са и най-различни други неща - сложни политически и интелектуални игри вътре в Сорбоната, процеси във френския туризъм и кулинария, външна политика и какво ли не. Реалистичният план на изображението показва как стъпка от стъпка се променя нещо във Франция, ключително се променя във френската кухня, във френското облекло, в отношенията между хората. И това става така, сякаш обществото е заразено от една бавна проказа, която тъкмо, независимо и невидимо от онова, което се случва на повърхността. На повърхността са политическите интриги - Националният фронт, социалистите, десницата играят някакви глупави игри; и се появява изведнъж някакъв нова измислена партия, Мюсюлманското братство – и по стечение на обстоятелствата и перверзната логика на политическия живот, тя неочаквано идва на власт. И се почват едни промени, които никой не е очаквал, фундаментални промени. Те започват, колкото и да е странно това, от образованието. Т.е. започват от университета, в който главният персонаж е професор.

Миглена Николчина: Нищо странно няма, разбира се, и това е едно от попадения на романа – ситуацията, в която - се напомня, до голяма степен е свързана с упадъка на образованието. Едно от Верните неща, които се показват в романа, и ние би трябвало да си ги повтаряме, особено днес, е, че не икономиката, в крайна сметка, решава нещата, ние малко се самозабравихме с тази неолиберална идеология. Ценностите решават. Това е битката. Битката е за ценности и това е едно от важните послания на романа. Обаче начинът, по който той е направен... примерно смехотворното обръщане към исляма на Франсоа, на героя – смяна сме го стъкл. Той прочита една книжка с десет точки защо да се приеме исляма и решаващи за него се оказват две – едната е полигамията, разбира се, а другата е описание колко е голяма вселената и как в нея има галактики и не са подредени! Е, колко невеж трябва да е този френски професор по литература, за да се смае от такива доводи?

Александър Кьосев: В този роман има една гледна точка, гледната точка на героя – и всичките описания, за които говорихме, включително най-реалистичните, за които преди малко споменах: това пъзене на новата цивилизация в молекулите на старата, минава през тази гледна точка, която е много особена. Героят-професор си има свой професионален литературоведски обект за изследване, който едновременно е и негов модел на поведение – един второстепенен френски писател, Юисманс, който сто години по-рано има подобна на неговата съдба. И в хода на романа се казва, че Юисманс е искал да напише един разочароващ роман за разочарованието. И е знаел предварително, че той ще бъде пробва, разочарование. Този споменат персонаж-образец, Юисманс, е интерпретативен ключ. Той показва как съдите вътрешна пустота, скука и тягостност, които през цялото време проникват в душата на главния герой, са перспективата, която се наблюдава в този свят. И по тази причина френският свят е описан, от една страна, подробно, от друга страна – небрежно и с известна студена фейлетонна дистанция. И, разбира се, социалните механизми не са анализирани в дълбочина, те са само намекнати. Този герой не е способен да направи такъв анализ, но особената дистанция изразява неговата собствена пустота и студенина, повърхностност. И най-голелият проблем на романа е самият герой. Той представлява своеобразна реплика на Уелбек спрямо един фундаментален литературен персонаж на Европа; най-добре той е илюстриран с Хъмбърт Хъмбърт на Набоков в „Лолита", но ще се появи и в романа „Позор" на Джон Майкъл Кутси. Един особен, много особен персонаж, който при Набоков и Кутси изглежда по един начин; и изведнъж при Уелбек той се оказва една празна черупка, която сякаш всичко друго помни, но няма никакъв център, няма никаква екзистенциална гравитационна точка. И от тази студена ексцентричност, празнота, той разказва този свят. Разказът е празен. Разказът е празен и изтъкан с особена вътрешна пустота, досада и дистанция.

Миглена Николчина: Между другото, Уелбек много се оплаква, че хората се занимават с майка му, а не с романите му, но е трудно да не се занимваш с майка му, след като той постоянно за това пише.

Александър Кьосев: Казах, че този герои се опитва да следва своя образец, Юисманс. И подобно на него, той прави опит за забъркане ключ на духовността и религиозна конверсия към католицизма. Но тук не успява.

Миглена Николчина: Да, понеже в манастир не му позволяват да пуши и понеже трябва да се отказе от секс.

Александър Кьосев: Ама това всичко е описание от споменатата особена гледна точка, не е пропаганда.

Миглена Николчина: Аз мисля, че ти привнасяш критична дистанция, която липсва в романа. Аз мисля, че там има едно меланхолично, депресивно залепване на автора към този персонаж, което го превръща в самата болест, а не в нещо, което има дистанция спрямо болестта.

Александър Кьосев: Ако беше така, другите романи на Уелбек трябваше да са исламски и в тях също да се мечтае за по две, три жени, готвачки и секс специалистки., но не се са такива, много са различни.

Миглена Николчина: Е, той преживява конверсия, нали това ни се описва.

Александър Кьосев: Аз мисля, че начинът на писане на Уелбек - по принцип, не само в този роман – е много сложен двоен реализъм, реализъм с двойно дно. Някои го наричат спекулативен реализъм, но той самият отрича, не хареса това име. Как изглежда тази двойнота? На пръв поглед, романът е традиционен социално-психологически роман, който описва, отразява света около себе си, или тъй прави нещо като опит за близкостояща антиутопия. Всъщност, пространството, в което пише Уелбек, е пространството на фантазните и страховете. Ако истинският жанр трябва да бъде определен, той е horror story. Само че това е много особена, интелектуална horror story, в която няма извънземни, няма чудовища, няма страхове с чудовищни размери...

Миглена Николчина: И няма никакво съзнание за съвременния свят като за малко по-сложен...

Александър Кьосев: За сметка на това, всички онези табуирани страхове, с които живее съвременният човек, са разкрити като театър – и то пълен с абсурдистки комичен и изключително провокативен, и, в последна сметка, пределите съществената драма в самия читател. Защото този читател чете мечтиното, представящо се за реалистична антиутопия – и чете, непрекъснато съпротивявайки се, с огромно неудовлетворение, отегчение, досада, яд и едновременно с това е силно провокиран, и, така да се каже, бива въвлечен в този театър на страховете на съвременния човек. Основният страх е, че този познат, реалистичен свят е Всъщност най-лошият възможен свят. Или, казано по-добре – най-досадният, празен, кух и отвлекващ свят. Повечето от тези страхове са табуирани и ние не си говорим за тях. Онова обаче, което да се признае на Уелбек, е, че той няма табута. И основният страх витае около героя – той е страхът на европейската цивилизация, че фигури като Хъмбърт Хъмбърт, които са били нейната културна памет и нейния герои, са черупки вече. С което тази цивилизация вече е изцяло от каквато и да е вътрешен център. В случая пъзилящото и превръщащото отвътре Франция ислям, дето се казва, за Уелбек е само похват. Той в следващия си роман ще напише нещо друго. Обаче през цялото време той пише за страховете и за табутата на Запада, за залеза на този Запад; и изкарва неща, които никой друг не казва. Не смеят да ги кажат така, нито имат толкова радикално въображение. А той смее. В резултат на което го преследват и не го харесват.

Миглена Николчина: Аз мисля, че не е единственият, който смее да казва такива неща, а е единственият, който да казва толкова простично и толкова директно. Т.е. има нещо в нищото му на писане, което го прави достъпен за много хора, независимо дали те са прелъстени от него, както ти, или са отвратени от него, както аз съм отвратена. Той има хубави изречения от тоои вид: „Фантазиите на другите хора не отвращават". Е, в случая неговите фантазии мен не отвращават. И не съм единствена в това отношение...

Александър Кьосев: Аз от самото начало казах, че в световен мащаб критиката е раздвоена. Но аз не виждам защо да отстъпя от това, което казах. Казах го ясно.

Миглена Николчина: И като цяло трагедия би било, ако професорите в Сорбоната знаят толкова, колкото знае професорът в този роман, действително горко ни.

Александър Кьосев: Е, и аз чух нещо новo. Уелбек е бил обвиняван, че е нихилист, че е цинik, че е експен нищеанец, че какво ли не още....Но досега цирей не е бил наричан.

Водещ Андрей Захариев: Благодаря много и на двама ви.

29 октомври 2016

Регионални колекции FRAC

Разговор с Вероник Субен

FRAC *(Fonds régionaux d'art contemporain)* **са създадени** *през 1982 г. като* *част от стратегията на френското правителство за представяне и присъствие на изкуството във всеки регион на страната. Днес регионалните колекции включват над 26 000 творби на 4 200 френски и чуждестранни артисти. Мисите са да се изградят колекции, които да са насочени към разнообразна аудитория и да се развиват нови образователни подходи към съвременното изкуство.*

Фотография
Мехди-Жорж Лалу,
Коктейл или автопортрет
в обществото, 2010.
Колекция Frac Normandie

- Всеки FRAC има специфична политика на колекциониране. Можете ли да ни кажете как бива определяна тя и какви са водещите линии в тази на FRAC Normandie?

- Първо бърза да подчертая, че колекцията на FRAC Normandie не е специализирана, тъй като е пречесна не бреме да са се оформили няколко направления, между които фотографията, рисунката и арт книгите, които са важни части в колекцията. Но, както цяло, тя е изградена въ́рху тематики и посоки, зададени от директора. В случая на FRAC Normandie съществува известна последователност от последните 30 години, що се отнася до избраните четири направления, които са по-скоро класически. Първо можем да спомеем пейзажа – жанр, който в началото на 2000 г. бе насочен към идеята за територии, а из предпочетох да се ориентирам към въпроса за околната среда. Второто направление засяга начина на изобразяване на човешкото тяло, на социалното тяло, на мястото и отношението на човека към света и към обществото. Третата посока е ориентирана към новите форми на разказ, сред които са начинът, по който артистите измислят нови езикови форми, работят с литературата, със синопсиса, с киното, създават нови форми на историята чрез образ или с текст. И четвъртото направление е свързано с английската арт сцена, вероятно заради близостта на Нормандия с Англия и общата история. В колекцията присъстват артисти като Бил Уудроу, представител на новата английска скулптура, изключителен добре пресата и търсена във Франция през 80-те; Виктор Бърджин, както и някои артисти от сцената на young british artists, както Дъглас Гордън, Джонатан Монк и Дарян Алмънд.

- Как се осъществява конкретно изборът на артист при производен при една нова придобивка?

- FRAC Normandie има статут на публична колекция и както такава тя принадлежи на гражданите и е управявана от общността, която я различава от частните колекции. Както директор, аз съм заобиколена от експерти, както е правилно за всичко онова, свързано с публични колекции. Избрала съм си сама, в момента са прима, но те са одобрени и от административния съвет на FRAC Normandie. Всяко закупуване с предшествано от дискусия, всеки от нас предлага артисти, произведения, идеи, но аз се старая да контролирам процеса на избор, както внимавам да няма пропуски, и честно налагам определени квоти – например, задължително е 8 колекции на живота и бъдат поне по една рисунка и едно видео всяка година. Тази година настоях и за произведения 8 колектива на живота, често пренебрегвана, защото от две години нямах нови постъпления на картини в колекцията. Внимавам също за пропорционалното присъствие на жени артисти в предложенията, както и на артисти от региона. Важно е да се запази балансът в колекцията.

- Колко произведения биват закупувани всяка година?

- Средно FRAC Normandie се одобява е петдесетина произведения на година, от които една част са албуми на артисти, а те, заради по-ниската си цена, увеличават бройката. При другите публични колекции политиката е съвсем различна, както често бива закупувано само едно произведение, някоя голяма инсталация, например. Аз предпочитам на локалната, националната и международната сцена. Голяма част от колекцията пътува непрекъснато и е важно да бъде непрекъснато обогатявана.

- А правите ли поръчки на артисти за създаването на творби?

- Да, но много малко в сравнение с други FRAC. Едни от моите предшественици през 90-те години имаше политика за обогатяване на колекцията само чрез поръчки и то на внушителни творби. В момента само тече съпътстуващата 11 години фотографска поръчка, организирана от нас, с белгийския артист Герт Гойрис. Впрочем, за първи път получаваме частно финансиране за такъв проект, което е чудесно, но като цяло, поръчките изискват много работа, административни протоколи и одобрения и понякога, когато е по-лесно и по-бързо да се купува, отколкото да получаваш творби. Но има FRAC, които са много силни в това. Познавам ги заради и от възможностите, и от полицата на директора.

- Споменахме частно финансиране. Какво е участието му?

- Нула. Получаваме нула процента частно финансиране, но то никога не е било препоръчано. В първите ми години както директор, а дяже и доскоро, на меценатството не беше гледано с добро око. Бюджетът ни е изцяло подкрепен от държавата и от региона, както за организирането на изложби, така и за закупуването на произведения и функциониране. Но напоследък нещата се променят, тъй като и правителството смени политиката си и започна да ни подтиква все повече да търсим частно финансиране. А това е изключително трудно, защото този тип култура на мецената липсва във Франция. Много малко хора от региона на Нормандия имат отношение към тази практика и затова започваме с финансирането на фотографски проекти и каталози, но дори и това изисква много работа. Честно казано, съотнесено към времето и усилията, които полагаме, средствата, които получаваме нагрди, невелики са: заслужава. Ако искаме да постигнем по-съществени резултати, трябва да наемем, както е практика при другите FRAC, някого да се занимава само с това.

- А какво е вашето отношение към меценатството?

- Аз подкрепям тази практика. Дълъг брене работих в Германия, където гражданското общество е изключително въвлечено и активно, а това идва от историята на страната и нейните kunstverein и kunsthalle[1], създадени в началото на инициатива на гражданите. Във Франция всичко е свързано с държавата, всичко е подкрепено, финансирано и подкрепяно от държавата, която е течение на времето създава свои мрежи и клики. В момента съществува, според мен, реален проблем заради известно институционализиране на изкуството, което трябва да бъде намалено. Този проблем ни се сторм още по-голям при връщането ми от Германия. И съществено наблюдавам една все по-голяма отвореност на колекционерите, някои от които преди десет години предпочитаха да останат анонимни и не искаха да показват колекциите си. Сега не само държавата е гарант на добрия вкус, това могат да бъдат и частни лица. И това е много важно, защото, когато всичко идва само от един източник, зарьклятието се появяват клики и затваряне в собствените кодове. Неизбежно е. Но, ако искаме да напреднем, трябва да разбием тези кодове.

- Една от особеностите на FRAC е „номадският" статут на колекциите и липсата на постоянна експозиция, което ги различава от музеите. Можете ли да ни кажете малко повече за това? И по какъв начин тази практика е свързана с вашия?

- През 80-те години имаше нужда да се създаде нещо ново, различно от музеите, за да се подреди съвременното изкуство. Тогава съществуваха само музеите за изящни изкуства, които не притежавахa, тъй и не купуваха творби на съвременни артисти. Липсваше всякаква връзка с младите художници от страна на държавни институция. Ето защо, по времето на Жак Ланг[2] имаше истинска нужда от създаването на FRAC и центрове за изкуство по примера на тези в Германия. Идеята беше да се избегне сковаността, остаряла музеен характер; да се създаде институция, чиято колекция да не се помещава никъде, да не е затворена между четири бели стени и да може да бъде видяна навсякъде из региона; тя да бъде мобилна, да пътува. Но днес можем да добиеем и за т. нар. FRAC второ поколение, които притежават собствено изложбено пространство. FRAC Normandie беше един от първите, които се одобиха с такова. Разбира се, много кръпиди бързат да говорят за музеифициране, но аз лично смятам, че дебатът е безпределен, както и този за музеите. Използваме думата музей, защото е практично, но бъдете модерната технология и изложбите на територия Помпиду - това вече не е музей. Имаме нови нагласи, тъй и дефиницията на музея, зададена преди XVIII и XIX век, вече не отговаря на действителността. Важно е FRAC да имат изложбено пространство като постоянна платформа за изява на артистите, което не пречи колекцията да продължава да пътува. В момента организиране по три временни експозиции в помещенията на FRAC Normandie в Руан и десетина из региона, три това на най-различни места, като болници, социални центрове, театри, паркове. Предпочитам аз да избирам местата, за да не са все едни и същи, и всяка година се фокусирам върху различен край от Нормандия. Тази година избрахме областите Ко и Бре. Една от големите експозиции организирахме в конюшните на един от замъците в Ко, които превърнахме в място за видео продукции.داвах картбланш на един млад куратор от регион, да работи с колекциите на FRAC Normandie, която съдържа 67 видео творби. Опитвам се всеки път да се съобразим с тъй специфичните на избраното място, да адаптираме до известна степен кураторския проект към местните особености. Не искам всеки път да е институцията пъста, която изгражда творбите; вътрешният поглед е много важен за мен. Ето защо, когато виждя, че някой от местните партньори има усет и опит със съвременното изкуство, оставям кураторската работа на проекта на него. Не е въпросът да отидем някъде като завоеватели, за да наложим съвременното изкуство, в това няма никакъв смисъл. Идеята е да работиш с хората, да ги пробиеш към проекта, да установиме диалог, а също да знаеш какво правят тес, от свои страница. Опознаването на програмата на националния хореографски център В Хавър ни позволи, например, да работим в дълъгосрочен план върху проекти, смесващи танц, театър, опера и съвременно изкуство. Едно от големите предимства на номадския характер на колекцията е именно възможността да се преосмислят изложбеното пространство и неговият контекст, защото различният контекст може да промени начина, по който гледаме на едно творба.

- Но нима номадският характер на колекцията не предполага и допир до съвременно изкуство на хора, които се не интересуват непременно от него?

- Да, разбира се, макар и да не го правя непременно с тази цел. Това, което търся съвсем егоистично е отвъд всякакво понятие за публика, е пресичането на различни области на изкуството и установяването на тесни връзки между различни креативни полета. Но за много от партньорите разнообразяването на публиката е изключително важно. За мен това е пасивен акт, много различен от това да прекрачиш прага на един музей по собствено желание. Именно там се крие най-голямата трудност – да накараш хората да разберат, че това им принадлежи, безплатно е и могат да бъдат. Те бивали се чувстват не на място. Същото бели е в Германия, където е навсякъде.

- И как може да се промени това усещане за непринадлежност?

- Всичко започва от училище. Неговa е ролята да покаже на децата, че могат да научат много в класната стая, но и извън нея. Работим с преподаватели и учители цяла година, а понякога се включват и родителите. Важно е децата да разберат, че тези институции, FRAC, музеите, те са за тях, какво ли не, не е нямо защо да се притесняват да влязат и могат да научат много въпре.

- Нали FRAC са създадени във Франция през 80-те именно с идеята за демократизиране на културата и достъпа на всеки до нея? Критиките към постигнатите резултати обаче продължават да са много и до днес. Какво е вашето мнение?

- Само днес ли, още от самото начало са тези критики и за мен са основателни. Ще би дам пример с фестивала *Normandie impressionniste*, който е най-голямият фестивал, организиран и финансиран от региона, с възможно най-популярните и достъпни развлечения – цанц за детски грим, съзтезания с топка, огромен пикник, щрк – смес-Вайн са с извинение изкуство. Наскоро организаторите направиха проучване въ́рху публиката и се оказа, че няма разлика в социално-културните нагласи на посетителите от последното проучване и, въпреки усилията, няма смесване на различни социални групи. И ако те на тихото ниво не успеят да постигнат съществени резултати, какво може да се очаква от FRAC, които нямат никакъв бюджет за реклама?! Как може да се сравняваме със съединчиите изкуства, киното и телевизията, които са огромни източници на приходи със съществени възможности за реклама. Ние не носим приходи, дяже напротив.

- Това е вашето първо посещение в България. Познавахте ли вече съвременното българско изкуство? Какви бяха очакванията ви и с какви впечатления ще отпътуваме?

- Не мога да кажа, че България е позната в областта на съвременното изкуство, а по време на посещението ми не видях и музеи за съвременно изкуство, дори в София. Познавам артисти като Неко Солаков, разбира се, но той е част от международната сцена, както Рада Букова и други, които преоткрих благодаренe на Веселина Сарчева и галерията й. Открих много нови и интересни работи. Като цяло обаче останах с впечатление, че съвременното изкуство не е много застъпено в живота на града. Щом една столица няма музей за съвременно изкуство, бързо стаята ясно, че то не е приоритет.

- Как би могло да се промени това?

- Всичко опира най-вече до политически и икономически решения. Трябвал ли хора, които да ангажират в тази област, но е задължително някой да ги подкрепи. Много инициативи са започнати във Франция от частни лица, след което биват подкрепени от държавата, защото тя е видала интереса си й по-ранно начинание. Не може да се говори за бизнес на това ниво, освен ако нямаш огромна мрежа от връзки в областта на изкуството и възможности за финансиране. Нещо, което не съществува в България, тъй дори и във Франция - не е на нивото на Съединените щати. Имаме индустриали като Пино[3] и Арно[4], за които съвременното изкуство играе важна роля, но такъв е и примерът на историята на изкуството. Винаги се е започвало с магнати и бизнесмени колекционери, които да подкрепят артистите. Така е започнал Ренесансът, така се случва и с Пикасо, и с Дюшан. Не мисля, че в България има такива личности и това е жалко, защото има много добри български артисти, познати на международната сцена, но недоценени в страната. Жалко е за щетите на българите, защото не е само Кристо. Знам, че България има дълъг комунистическо минало и промените логично са бавни, но трябва някой начало, който да желае тези промени. Ако последната историята, често тоба се случва в контекста на икономически бум, както в Съединените щати през 60-те или в Германия след войната. Развитието на съвременното изкуство ще съ стремежа за икономически промени. Китай се бани да построил близо 400 музея на съвременно изкуство в следващите пет години, както те наричат съвременно изкуство, е друг въпрос). Всичко е относително, но винаги трябва желание. Идват моменти на промяна, на осъзнаване, че за напрежла на една икономика и едно общество, базирани на прогреса, трябвал изследователски мощъл. На мнение сам, че не днес са много повече в областта на изобразителното изкуство, отколкото в театъра и танца, въ́рнали се при танца имл изключително интересни нови форми. Тоба, което винаги ме е привличало в изобразителното изкуство, е свободата на откриване, на създаване, от която обществото има нужда, за да се развива, а дори и да напреде икономически, ако трябва да бъдем прагматични. Но всичко тоба е дълъг процес на сблъсване и работа. Не е само до един човек, а до сбор от хора, които се срещат, но които никога не са там случайно.

Разговаря **Десислава Милева**

[1] **Kunsthalle (от нем.) – арт галерия, първите галерии се появяват в началото на XIX век и са финансирани от kunstverein, асоциации за изкуство, създадени от граждани.**

[2] **Жак Ланг – министър на културата от 1981 до 1986 при президента Франсоа Митеран.**

[3] **Франсоа Пино, френски бизнесмен и арт дилър, собственик на арт галерия Christie's и Palazzo Grassi - дворец във Венеция, преобразен от Пино в музей за съвременно изкуство.**

[4] **Бернар Арно, френски бизнесмен и колекционер, собственик на групата LVMH и на фонда за модерно и съвременно изкуство Louis Vuitton.**

Новата Бележка. Стратегическа обстановка в европейския съюз

Мишел Фуше

Преди 3 години (№ 190) – Ситуацията в Европейския съюз е по-сложна от всякога. Ние сме свидетели на „Новата Бележка“ – нова стратегическа обстановка, в която Европейският съюз е в „Сивата зона“ между Русия, Китай и Ислямската държава. Ще се опитаме да обобщим ситуацията, в която се намираме, и да предложим „Бележка“ – стратегическа рамка, в рамките на която Европейският съюз да се ориентира.

„Когато постъпих на работа в Министерството на външните работи и ми изложиха състоянието на нещата, аз се изплаших от броя и размерите на тръпчивостите, които стояха пред мен“, споделя бившият ръководител на Quai d'Orsay, който е бил в държавната служба от 1849 г.

Днес ухлопът е още по-разбираем, като се има предвид изтъкнатата и критична конюнктура – на какво се дължи последната на толкова много кризи в едно и също време?

Както и суровите географски реалности: през март 2016 г. 83% от 75-те най-сериозни напрежения, тежки кризи и граждански войни се разполагат в радиус от шестчасов самолетен полет от Париж или... Брюксел. Към това трябва да прибавим и извършените и осъществените масови атентати в европейските столици – неприк ефект от всички тези войни. Стратегическата ситуация, с която се сблъсква Европа като правова общност, е уникална в световен план, но тя не осъзнава тези нелеки реалности.

Географска близост не е гарант за разбирането им, поне много изненади не бяха предвидени: анексирането на Крим вследствие на мълниесносната руска намеса и последвалите прямото военно действие в Донбас, както и демонстративната руска подкрепа за режима в Дамаск; съкратяването на сила на тази режим, чиято съдба малко прибързано асоциаряхме с тази на тунизийския или египетския президент, въдреки различните корени на тяхната власти; цялото подразделение на сили на няма ревоюционната държава в изоставените периферии на Ирак, Сирия и Либия, където тя ще бъде победена, но след като вече е пълнила на мрежата от терористични клетки в европейските градове, откъдето ще могат да бъдат използвани военни средства.

Симптоми на дълбинни движения, тези кризи могат да бъдат потушени само с дългосрочни стратегии отвъд действията по превенция и възпиране. Не всичко разбираме, но най-малко сравняваме и разбираме. Ето защо е малко прибързано да приписваме единовременната поява на тези кризи на няколко изолирани фактора, както стратегическото отпиелание на Америка, политиката на протакане от страна на политическата власти и отсъствието на „Pax Americana“, чиито противници скоро ще изпробват неизбитите граници (след като в продължение на два мандата президентът на САЩ работи за това отпиелание). След кризата на предсмертните действия на Америка (8 Ирак, 2003 г.), днес е критикувана нейното бездействие (например в Сирия след 2011 г.), а Барак Обама надлежно посочи липсата на преки интереси на САЩ в Сирия, както и желанието за стратегическо отпиелание от страна на Америка, сирийците трябва сами да определят своето бъдеще чрез политическия процес“ (27 март CBS).

4 „Сайкс-Пико“ от 1916 г. е тайно споразумение между Великобритания и Франция, според което не след края на Първата световна война разделят помежду си на зона на влияние арабските владения на Османската империя.

5 Писмо с дата 2 ноември 1917 г. от британския министър на външните работи Артур Балфур до лорд Уолтър Ротшилд, в което се казва, че Великобритания ще създаде еврейски национален дом в Палестина при условие, че се запазят правата на обществата, които вече съществуват там.

6 Според адмирал Али Шамхани, представител на Националния съвет за сигурност в Иран, „прекалено много сме инвестирали в Сирия, за да се отпиелим сега“.

7 World Order, New York, Penguin Press, 2014.

8 Comprendre le malheur français, Stock, 2016, pp. 163 et 183.

9 Le Monde d'hier. Souvenirs d'un Européen [1941], Belfond, 1993.

Мишел Фуше е географ и бивш дипломат, професор на Центъра за анализ и прогнози към Министерството на външните работи на Франция, ръководител на катедра по приложна геополитика към Колежа за военношия изследване. Автор е на монографията Балканите на картите: критически анализ на световеждите (изд. Nouvelles François Bourin, 2011).

Близък изток: мнозинства, малцинства и игри на влияние

2016 година ще остане белязана от военните успехи на действащите режими (8 Сирия, където Башар Асад печели „War Game“ Война; 8 Ирак, където Багдад се подготвя да си върне Мосул), както и от дипломатическия напредък („Женевските преговори за Сирия, водени предразбойо от специалния пратеник на ООН Стефан де Мистура[2]). Руската военна намеса в Сирия изострят международния характер на гражданската война с непитите външни намирания – Турция, Саудитска Арабия и Катар, от една страна, Иран и шиитски Ливан, от друга – уязвявайки по този начин етнои смъртоносен конфликт, в основата на който лежеше намерението за ужасяващо етническо прочистване на сунитското мнозинство (което представлява две трети от населението на страната). Това наблюдение ме накара да направя сравнение с Тридесетгодишната война, където локалните задачи (реалната изброя, или на бюдежетите, манипулирани на различните сили) уязвяваа разрушенията, докато не се стиса до договорите от Мюнстер. Ето защо не трябва да очакваме, че съществото мнозинство ще отсъди натиска, въвреле на съпротивителната способности на режима бъде подчинена по отношение на съюз му с малцинствата и сунитската буржоазия в Дамаск и Алепо. По този пункт западните анализи бяха категорично опровергани.

Дипломатическите хоровете, настоявали за отпелание на основния конфликт, останаха без резултат. В крайна сметка, на Деятийските споразумения, които сложиха край на гражданската война в Босна, преозвярха „Вътрешна“ политика, до международно правосъдие се стигна, но по-ключ; дипломатическото посредничество изиграе поетапност. Сега най-спешно е да се постигне серия от „окаяни принципи“, които впоследствие да бъдат разширени, вероятно посредством принудителни действия върху регионалните актьори, за да може Военният съдъсъд да се измести към по-политическото поле. И може би руската интервенция ще допринесе за това.

Възможни са множество сценарии. Или ще се образува „замразен конфликт“, при който ситуацията на непрекъснато управляеми постоянен натиск върху оспорваната власти. Или да бъде въведена федерална формула, предложена от руския зам.-министър на външните работи Сергей Рябков, но този сценарий е контиран от лидера на Въръховния комитет за преговори в Женева, Риад Хиджаб. При две тоба, посредници от страна на ООН въе в интуръка са известния италианец Виталий Наумкин. А кюрдската партия въе частоя (на 17 март 2016 г.) за независимост на Рожава, включваща трите части (Африн, Кобане и Джазира) от една територия, които се разкъсва благодарение на войната и се разпростря върху три четвърти от сирийско-турската граница. Вашингтон не я признава, застъпвайки се за невъзможната „единна, независима и неделима Сирия“. В случай, че преговорите се провалят, Джон Кери говори за план Б, който включва поделяне на територията на Сирия. Тоба е много характерно за американската дипломация (подобно на Косово, Южен Судан и Кюрдистан). Така че, русиани и американци излежда са готови да заеснитват план за изход от сирийската криза, чиито детайли обаче остават неизвестни. Руската страна се върна в играта: „отказто бомбардиране, вече си говорят с нас“, съобщи един руски дипломат. Частичното отпиелание на Русия зарбъли Дамаск да участвя в преговорите и в тая посока натиискът нейнонто подръпа ще налага определени условия. „Съпругоотвото с Русия обслужва стратегическите интереси на Съединените щати“, обяви Джон Кери. Той изтъкна „ключовата роля на Русия за постигането на прекратяване на военните действия“ и „временното прекратяване на огъня в Сирия“.

В Ирак политическите напрежения заеснят преди всичко Багдад, където финансовата и икономическа криза слаг в капитъла на петрола, който правителството на Хайдер ал-Абади да напредва с прокарването на реформи, които да намалят привилегиите (например, държавните заплати на по-малко от четиристотин зам.-министри, борбата срещу корупцията, съкращаването на излишната в публичната сфера). Господстващата шиитска партия „Дауа“ отчаяно е контролирана от бившия премиер Малики, чийто поет не е оспорван заради неизбитата антисунитска политика. Борбата срещу „Ислямска държава“, която заедно с Ирбеня в сунитския триъгълник, се води при отсъствието на каквото и да е предложение за включване на сунитските лидери в централната власти, които така да осигурят относителна административна автономия на своите общности. Каквто в случая е сравнение е ирландско. Сеа превзаването на Мосул сега от разумните опции е създаването на конфедерация, включваща „Сунистан“ в центъра на страната. Тя е подкрепена от краля на Йордания, Абдула II.

В Сирия и Ирак, по само и в Турция, Бахрейн, Йемен и в анкамбъла Израел/Палестина, от централно значение е въпросът за политическото представителство на мнозинствата и на малцинствата, както и за техния достъп до ресурси. Тоба е коренната разлика между Ирак, който бесеен поход в Ирак през 2003 г. предостави централната власти на шиитското мнозинство и на кюрдското малцинство за сметка на сунитите, които не можаха да преглътнат малцинствената си позиция. В Сирия единствено търсъкнати сунитска е на ръцете на диктатора, който се сдрайа от клана на алауитите. В крайна сметка, палестинците се справят доста добре, особено живеещите в израелската част; а опити от тях, които изостаряха перелетмината за две държавни и заключаха да мечтаят за една светска и демократична държава, преврънаха палестинския национализъм по-скоро в социалополитическа, отколкото в териториална претенция. Арабските „настойници“ на палестинците по-скоро инструментализираха тяхната борба, за да усилят авторитарната си, отколкото помагаха на каузата им.

Спорна е и претенцията на европейските дипломации за центрираната на палестинския въпрос. В Близкия изток османската система на милета, на повече или по-малко автономните етнорелигиозни общности, никъде не е изчезнала, но след като те получиха независимост, онова, което все още можеше да работи, се сблъска с авторитарните режими на новите държави, разделени и обединявани по-малко да се превърне в нормо: блокирана, нестабилна и формална демокрация.

Ето защо няма да напреднем много по централния въпрос за политическото представителство във всяка от тези държави, както заинтересованите страни в новоконфигурираните на държавните граници. Обратно на общопритетно мнение, т. нар. споразумение „Сайкс-Пико“[4] от 1916 г. очертава не граници, а зоните на влияние. На следващата година то бъо одобрено от Декларацията на Балфур[5], а след тоба от договора от конференцията в Сан Ремо (1920 г.) и съгодбите между Жорж Клемансо и Лойд Джордж за Месуа и Палестина (1918 г.). Днес от споразумението „Сайс-Пико“ са останали едва 700 км граници (между Сирия и Йордания и половината от границата между Сирия и Ирак).

Позоваването на 1916 г., както цеисто „Ислямска държава“, за да оправдае своя проект за халифат, обслужва единствено рейтинговите цели (кюрдските партии и западните неоконсерватори).

За сметка на тоба, въпросът за „места-границите“ си остава отворен, също както през 1916 г. Но не толкова във боръка с Русия и Съединените щати, колкото по отношение съперничеството между регионалните сили В момъ Близкия изток, Саудитска Арабия и Иран. Последният се хвали, че се превърнал в първата неарабска сила в арабския Ориент – нещо недоучимо за Риад, който боюва, за да отблъсне противника й Йемен и Сирия, като в същото време се оттегля от Либия, шиитобойци в Ирак и „Хизбу“.

Неодвратими ръки американските гаранции за сигурност, найвече след споразумението от 14 юли 2015 г. за статута на иранската ядрена програма, саудитските управници осъзнаят уязвимостта на своята страна (териториална, която поси имено на едно семейство) и възнамеряват да въемат регионалната сигурност в свои ръце. А в този контекст особяват ям противник е не „Ислямска държава“, а шиитски Иран, с когото се предлагат дипломатически отношения.

В очите на Техеран домът на саудитите е определен прерязлено като „хахабитски“. Задачата обаче е новъзт регионален ред да бъде сбиваит въз основа на структурните различия: усещането за уязвимост на Риад у забрулвото на Иран като регионална сила6. Без една „Ялта“ между тези два основни (във всички области) актьори не може да бъде постигната никаква стабилност. Внимателни сили нямат никакво влияние върху тях: според иранския въцепрезидент Масуме Ебтеккар, „отношенията на с. Съединените щати няма да станат приятелски“. А позитивният импулс не може да бойде от Турция, която изчерпа целия спектър от възнопозиционални стратегии (както покрътвително на сунитския свят, посредническата мечта, между за съвместимост между ислям и демокрация, дипломатически активизъм). След разрива с Русия и обсесията и от кюрдите, провалъм и слабостта какрат тъкмо Анкара са се обърнс Ближсъ, а не обратното (мигриационен натиск от 2015 г. - 2016 г. бе от изтвъреен характер и ще бъде разрешен). Разбраха ли това в Брюксел и в Берлин?

Европейският изток: обладени кризи и неочакани изгоди

И колкото Саудитска Арабия сгреши в решенията си за американската дистанция спрямо случващото се в Близкия изток, толкова по-„лабоз“ към Азия, толкова и международноевропейските съюзници на Алианса започнаа да се отдалечават. Ето защо е по-лесно да се обобщи ситуацията на „Новата Бележка“ в Европа, отколкото заради оперция „Бархан“ – прилича на черна на гупка.

Близък изток: мнозинства, малцинства и игри на влияние

2016 година ще остане белязана от военните успехи на действащите режими (8 Сирия, където Башар Асад печели „War Game“ Война; 8 Ирак, където Багдад се подготвя да си върне Мосул), както и от дипломатическия напредък („Женевските преговори за Сирия, водени предразбойо от специалния пратеник на ООН Стефан де Мистура[2]).

Руската военна намеса в Сирия изострят международния характер на гражданската война с непитите външни намирания – Турция, Саудитска Арабия и Катар, от една страна, Иран и шиитски Ливан, от друга – уязвявайки по този начин етнои смъртоносен конфликт, в основата на който лежеше намерението за ужасяващо етническо прочистване на сунитското мнозинство (което представлява две трети от населението на страната). Това наблюдение ме накара да направя сравнение с Тридесетгодишната война, където локалните задачи (реалната изброя, или на бюдежетите, манипулирани на различните сили) уязвяваа разрушенията, докато не се стиса до договорите от Мюнстер. Ето защо не трябва да очакваме, че съществото мнозинство ще отсъди натиска, въвреле на съпротивителната способности на режима бъде подчинена по отношение на съюз му с малцинствата и сунитската буржоазия в Дамаск и Алепо. По този пункт западните анализи бяха категорично опровергани.

Дипломатическите хоровете, настоявали за отпелание на основния конфликт, останаха без резултат. В крайна сметка, на Деятийските споразумения, които сложиха край на гражданската война в Босна, преозвярха „Вътрешна“ политика, до международно правосъдие се стигна, но по-ключ; дипломатическото посредничество изиграе поетапност. Сеа най-спешно е да се постигне серия от „окаяни принципи“, които впоследствие да бъдат разширени, вероятно посредством принудителни действия върху регионалните актьори, за да може Военният съдъсъд да се измести към по-политическото поле. И може би руската интервенция ще допринесе за това.

Възможни са множество сценарии. Или ще се образува „замразен конфликт“, при който ситуацията на непрекъснато управляеми постоянен натиск върху оспорваната власти. Или да бъде въведена федерална формула, предложена от руския зам.-министър на външните работи Сергей Рябков, но този сценарий е контиран от лидера на Въръховния комитет за преговори в Женева, Риад Хиджаб. При две тоба, посредници от страна на ООН въе в интуръка са известния италианец Виталий Наумкин. А кюрдската партия въе частоя (на 17 март 2016 г.) за независимост на Рожава, включваща трите части (Африн, Кобане и Джазира) от една територия, които се разкъсва благодарение на войната и се разпростря върху три четвърти от сирийско-турската граница. Вашингтон не я признава, застъпвайки се за невъзможната „единна, независима и неделима Сирия“. В случай, че преговорите се провалят, Джон Кери говори за план Б, който включва поделяне на територията на Сирия. Тоба е много характерно за американската дипломация (подобно на Косово, Южен Судан и Кюрдистан). Така че, русиани и американци излежда са готови да заеснитват план за изход от сирийската криза, чиито детайли обаче остават неизвестни. Руската страна се върна в играта: „отказто бомбардиране, вече си говорят с нас“, съобщи един руски дипломат. Частичното отпиелание на Русия зарбъли Дамаск да участвя в преговорите и в тая посока натиискът нейнонто подръпа ще налага определени условия. „Съпругоотвото с Русия обслужва стратегическите интереси на Съединените щати“, обяви Джон Кери. Той изтъкна „ключовата роля на Русия за постигането на прекратяване на военните действия“ и „временното прекратяване на огъня в Сирия“.

В Ирак политическите напрежения заеснят преди всичко Багдад, където финансовата и икономическа криза слаг в капитъла на петрола, който правителството на Хайдер ал-Абади да напредва с прокарването на реформи, които да намалят привилегиите (например, държавните заплати на по-малко от четиристотин зам.-министри, борбата срещу корупцията, съкращаването на излишната в публичната сфера). Господстващата шиитска партия „Дауа“ отчаяно е контролирана от бившия премиер Малики, чийто поет не е оспорван заради неизбитата антисунитска политика.

Борбата срещу „Ислямска държава“, която заедно с Ирбеня в сунитския триъгълник, се води при отсъствието на каквото и да е предложение за включване на сунитските лидери в централната власти, които така да осигурят относителна административна автономия на своите общности. Каквто в случая е сравнение е ирландско. Сеа превзаването на Мосул сега от разумните опции е създаването на конфедерация, включваща „Сунистан“ в центъра на страната. Тя е подкрепена от краля на Йордания, Абдула II.

В Сирия и Ирак, но само и в Турция, Бахрейн, Йемен и в анкамбъла Израел/Палестина, от централно значение е въпросът за политическото представителство на мнозинствата и на малцинствата, както и за техния достъп до ресурси. Тоба е коренната разлика между Ирак, който бесеен поход в Ирак през 2003 г. предостави централната власти на шиитското мнозинство и на кюрдското малцинство за сметка на сунитите, които не можаха да преглътнат малцинствената си позиция. В Сирия единствено търсъкнати сунитска е на ръцете на диктатора, който се сдрайа от клана на алауитите. В крайна сметка, палестинците се справят доста добре, особено живеещите в израелската част; а опити от тях, които изостаряха перелетмината за две държавни и заключаха да мечтаят за една светска и демократична държава, преврънаха палестинския национализъм по-скоро в социалополитическа, отколкото в териториална претенция. Арабските „настойници“ на палестинците по-скоро инструментализираха тяхната борба, за да усилят авторитарната си, отколкото помагаха на каузата им.

Спорна е и претенцията на европейските дипломации за центрираната на палестинския въпрос. В Близкия изток османската система на милета, на повече или по-малко автономните етнорелигиозни общности, никъде не е изчезнала, но след като те получиха независимост, онова, което все още можеше да работи, се сблъска с авторитарните режими на новите държави, разделени и обединявани по-малко да се превърне в норма: блокирана, нестабилна и формална демокрация.

Ето защо няма да напреднем много по централния въпрос за политическото представителство във всяка от тези държави, както заинтересованите страни в новоконфигурираните на държавните граници. Обратно на общопритетно мнение, т. нар. споразумение „Сайкс-Пико“[4] от 1916 г. очертава не граници, а зоните на влияние. На следващата година то бъо одобрено от Декларацията на Балфур[5], а след тоба от договора от конференцията в Сан Ремо (1920 г.) и съгодбите между Жорж Клемансо и Лойд Джордж за Месуа и Палестина (1918 г.). Днес от споразумението „Сайс-Пико“ са останали едва 700 км граници (между Сирия и Йордания и половината от границата между Сирия и Ирак).

Позоваването на 1916 г., както цеисто „Ислямска държава“, за да оправдае своя проект за халифат, обслужва единствено рейтинговите цели (кюрдските партии и западните неоконсерватори).

За сметка на тоба, въпросът за „места-границите“ си остава отворен, също както през 1916 г. Но не толкова във боръка с Русия и Съединените щати, колкото по отношение съперничеството между регионалните сили В момъ Близкия изток, Саудитска Арабия и Иран. Последният се хвали, че се превърнал в първата неарабска сила в арабския Ориент – нещо недоучимо за Риад, който боюва, за да отблъсне противника й Йемен и Сирия, като в същото време се оттегля от Либия, шиитобойци в Ирак и „Хизбу“.

Неодвратими ръки американските гаранции за сигурност, найвече след споразумението от 14 юли 2015 г. за статута на иранската ядрена програма, саудитските управници осъзнаят уязвимостта на своята страна (териториална, която поси имено на едно семейство) и възнамеряват да въемат регионалната сигурност в свои ръце. А в този контекст особяват ям противник е не „Ислямска държава“, а шиитски Иран, с когото се предлагат дипломатически отношения.

В очите на Техеран домът на саудитите е определен прерязлено като „хахабитски“. Задачата обаче е новъзт регионален ред да бъде сбиваит въз основа на структурните различия: усещането за уязвимост на Риад у забрулвото на Иран като регионална сила6. Без една „Ялта“ между тези два основни (във всички области) актьори не може да бъде постигната никаква стабилност. Внимателни сили нямат никакво влияние върху тях: според иранския въцепрезидент Масуме Ебтеккар, „отношенията на с. Съединените щати няма да станат приятелски“. А позитивният импулс не може да бойде от Турция, която изчерпа целия спектър от възнопозиционални стратегии (както покрътвително на сунитския свят, посредническата мечта, между за съвместимост между ислям и демокрация, дипломатически активизъм). След разрива с Русия и обсесията и от кюрдите, провалъм и слабостта какрат тъкмо Анкара са се обърнс Ближсъ, а не обратното (мигриационен натиск от 2015 г. - 2016 г. бе от изтвъреен характер и ще бъде разрешен). Разбраха ли това в Брюксел и в Берлин?

Европейският изток: обладени кризи и неочакани изгоди

И колкото Саудитска Арабия сгреши в решенията си за американската дистанция спрямо случващото се в Близкия изток, толкова по-„лабоз“ към Азия, толкова и международноевропейските съюзници на Алианса започнаа да се отдалечават. Ето защо е по-лесно да се обобщи ситуацията на „Новата Бележка“ в Европа, отколкото заради оперция „Бархан“ – прилича на черна на гупка.

Сега е времето да обърнем нещата

Искам да би благодаря за отправената покана да бъда тук днес и за гостоприемството, което ни оказаха нашите домакини В този прекрасен град. Събсем на място е да обсъждаме именно В Прага предизвикателствата пред демокрацията в Европа. Този град се намира В сърцето на историята на нация континент и на съпресечията от изминалото столетие – на войни, революции и борби за демокрация и социална справедливост. Този град също така изстрада и бича на нацистката окупация, и ужаса на извършените при нея престъпления на геноцида. По-късно днес аз ще посетя и мемориала В Терезин, почитащ жертвите на нацистките унищожения и расови злодеяния В Чехия, а той е едно постоянно свидетелство каква заплаха представляват крайно дясната политика, антисемитизъм и расизмото търсене на изкупителни жертви. От името на британската Лейбъристка партия ще отдам почит тъй паметта на всичко онези, които загинаха. Тяхното страдание неизменно ни напомня за белезите, нанесени от крайната ресница не просто въръ тази страна или този континент, но и въръ целия свят.

Днес ние живеем В друго време, притискан ни други неща и разполагаме с други възможности. Ясно е обаче, че наскъдето последем В Европа и навън, наблюдаваме тревожно бързия ръст на популистката ресница – вижте само Партията на независимостта В Великобритания, Доналд Тръмп В Съединените щати, Йобик В Унгария или Национален фронт на Марин ъо Пен В Франция. Разтърсена е политиката навсякъде по света, а ние, като социалисти и прогресисти, прекрасно знаем защо популистката ресница печели позиции. Но за нас става все по-трудно да направим така, че посланията ни да бъдат чути, при все че наша задача е да предложим политическото лидерство, необходимо за една действителна алтернатива.

Знаем, че пропастта между бедни и богати се разширява. Знаем, че стандартът на живот е застинал или пада надолу, докато несигурността расте.

Знаем, че много хора се чувстват изоставениред силите, отприцени от глобализацията, и безмощни пред дерегулираната корпоративна власти. Нерядко популистка ресница посочва точно проблемите, но нейните решения отпиват В отрепки безработици на мишени, которто и те да се стараят да ги отклонят с реторитата на разделението и залкеймяването. Те са политически паразити, които се хранят с тревоите и болките на милионите жизнени условия на хора и прехвърлят вината за обществените злини въръ най-уязвимите, вместо да покажат как да си въемем обратно истинския контрол въръ нашия живот и обслужващите личните си интереси властващи елити.

Ако прогресивните партии и движения не отхвърлят проваления икономически и политическо статукво, именно предизвикателните гласове на популистката крайна ресница ще затъпят тази празнина. Трудно е наистина да убедиш дългосрочно безработните, че причината да нямат работа не са имигрантите, откраднали работните им места, а последщите от икономическата програма на ресницата, която не успя да постигне устойчив ръст, сигурност и по-висок жизнен стандарт за всичко. Тежко е наистина да обясниш, че публичните услуги се блокират и съкращават заради липсата на остеритет и хищническа приватизация, а не заради разрути харчове и прайвисъдения просъсване на средства. Но е жизненоважно да го направим. Ние не можем да изоставим социалистическите си принципи, понеже някой ни казва, че нямало друг начин да въемем власта. Това са глупости. Причината да губим позиции пред ресницата днес е В трайно размитите ни послания, с които не можем да предадем на хора тъкмо е социализъм и какво може да направи той за живота им туй и сега.

Миозина вече не разбират за какво се борим ние. Въръе често В последните години левицата В Европа е разглеждана като апологет на една рухнала система, а не като отговор на потребността от радикална социална и икономическа реформа за XXI век. Въръе често левицата е разглеждана като съучастник на безотговорния необузан капитализъм, а не като предизвикателство към него. Въръе често левицата е разглеждана като представителя на привилегировано мнозинство, а не на мнозинството, за чиято защита ние съществуваме. Ако В ръцете на левицата бъдем обвинявани в предразсъдъци, как да очакваме хората да се обърнат към нас, когато В техните очи това статуквО е донесло само лошо? Ние трябва да се борим за истинска промяна и за съкъсване с провалената елитарна политика и икономика от миналото. Ако го направим, аз съм дълбоко убеден, че принципите на солидарността, интернационализма и социализма, зад които стоим, ще определят европейската политика през XXI век.

Ето защо не бива да допуснем нашата реторика да легитимира превръщането на бежанците и работещите мигранти В изкупителни жертви. Когато говорим за бежанците, трябва да говорим за тях като за човешки същества - деца, майки, бащи, синове, дъщери, не като за бройки или бреме А когато се изправяме пред предизвикателството на миграцията, трябва да обединим усилията си, за да спрем експлоатацията на мигрантския труд, орязването на доходи и условия, докато това галопиране бъде ограничено В Европа. Не можем да позволим на десните партии да сеят разделения и да раздуват пламъците на страха.

По отношение на британския референдум за напускане на Европейския съюз. Ние В Лейбъристката партия уважаваме това решение и искаме да работим заедно със социалистическите и прогресивните партии В цяла Европа, за да намерим В преговорите за „Брекзит“ най-благоприятното възможно решение и за Великобритания, и за ЕС. Ние, лейбъристите, настояваме британското правителство да гарантира правата на всички граждани на ЕС преди старта на преговорите по чл. 50 и да не си използва като разменна монета за сделка. Ние, лейбъристите, изискваме преговорите за „Брекзит“ да се провеждат прозрачно, В искрено търсене на договореност, която работи за всички нас на този континент. Ето защо аз каня лидерите на социалистическите и прогресивните партии и движения от цяла Европа на специална конференция В Лондон през февруари.

Вярвам, че нашето движение разполага с онези нови идеи, които са му нужни, за да победи популистката ресница. Но ние трябва да концентрираме тези идеи и тази енергия, да имаме готовност да обновяваме идеите си; и да изградим движение, основано на демократичната култура. Когато хората загубят вяра В възможността на политиката да подобрява живота им, се отваря пространството за крайната ресница да обвинява и сочи жертви. Нашата задача е по-трудна – да си Възстановим доверието на хората, да покажем, че знаем какво искаме и разбираме живота на онези, които представяваме, за да го променим към по-добро.

С наближаването на 2017 г. много хора се тревожат за посоката, В която се движи Европа. Сега е времето да обърнем нещата. Да поставим на първо място интересите на трудещите се и да се борим за нашите ценности, за социална справедливост, солидарност, равенство и интернационализъм.

Ако В това начинание бъдем заедно и отчаяната провалената политика от миналото, аз съм уверен, че можем да преодолеем предизвикателството на популистката ресница.

Джеръми Корбин,

лидер на Лейбъристката партия на Великобритания

(Изказване на заседанието на Съвета на Партията на европейските социалисти, Прага, 3 декември 2016)

Движения в триъгълника САЩ – Русия – Китай

На 14 февруари 1972 г. президентът Ричард Никсън се среща със своя съветник по националната сигурност Хенри Кисинджър, за да обсъдят предстоящото посещение на Никсън В Китай. Кисинджър, който преди това тайно е посетил Китай, за да подготви историческото посещение, казва, че „си сравняваме с руснаците, китайците са по-малко опасни. А В историческа перспектива те са още по-опасни“.

Тогава Кисинджър казва, че „след 20 години вашият наследник, ако е мъдър колкото вас, ще се опита да среща руснаците срещу китайците“. Той говори за тоба, че САЩ, като имат намерение да използват противоречията между Москва и Пекин, „трябва В тази аборбатка да играят без никакви чувства. Сега са ни нужни китайците, за да обуздаяме руснаците. В бъдеще може да се получи обратната ситуация.“

Може ли да стане така, че 45 години след тоба В отношенията с Китай, извършен от Никсън, 45-ати президент на САЩ да последа съвета на Кисинджър? Президентът Обама се опитваше да направи „завой“ към Азия ключов елемент във Вашингтон му политика. Ще направи ли Доналд Тръмп „завой“ от Пекин към Москва основа на неговата външна политика?

Новоизбраният президент Тръмп демонстрира нова на нова, по-твърда позиция В Китай. Съзнателайки въръзка за десетки години президент, той разговаря лично с президента на Тайван, който му се обади на 2 декември, за да го поздрави с победата на изборите. Той обвини Китай във валутни манипулации, В измами В търговската сфера и В тоба, че Пекин не помага на САЩ В противопоставянето му на ядрената програма на КНДР. В същото време, Карлъ Фиорина, който се сеята за въръзмата кандидатура за поста директор на нашата разузнавателна агенция, В интервюта пъта на Тръмп, сеа среща с него съобщи, че са обсъждали Китай, който смятат „въръзмо за нашия най-голям и постоянно заслиал се съперник“.

По въреме на предсдорната си кампания Тръмп каза на тогавашния президент В Владимир Путин, Сеа той обяви, че негов кандидат за поста държавен секретар е Рекс Тилърсън, известен с отдавнашните си контакти с Путин. Съветник по националната сигурност ще стане Майкъл Флин, който също е обвинен за въръзки с Русия.

Триъгълникът Вашингтон – Москва – Пекин играеше важна роля по времето на Студената война. През 1950 г. администрацията на Айзенхауер се опитаяше въръ разрушаване на нова по-добре отколкото с китайците, В опит да въие клин между Никита Хрушчов и Мао Дзедун. Американското търговско ембарго за Китай беше много по-сериозно, отколкото ембарго-то, с което САЩ се опитаяше да изолират Съветския съюз, но им беше забранено да летуват В Пекин.

Вашингтон обучаваше тибетски бунтовници за въстание против китайските власти.

Тази политика даде определени плодове и със сигурност допринесе за разлома между СССР и КНР. Мао смешаяше не любимата на Хрушчов политика на „мирно съвместно съществуване“ е свидетелство, че САЩ са успели да отслабят съветската революционна решимост. През октомври 1959 г. Хрушчов пристигна В Пекин В Деня на среща си с Айзенхауер В Кемп Дейвид. Той съобщава, че В светлината на подобряването на съветско-американските отношения, Москва ще отмени отсеодбата с КНР за помощ В създаването на атомна бомба. Тоба е предвидено да бъде предадено на САЩ да бъдат освободени петима американци от китайски затвор. Мао е въесен от съветските опити за приятелски отношения с американците.

Сеа десет години Никсън (въцепрезидент на Айзенхауер) предприема тайна дипломатическа инициатива и започва обликване с Китай В рамките на глобалното съперничество със СССР. Никсън, който по-късно президентъм Джими Картър удобява мнозина. За да блокира разпространението на съветското въияние В Югоизточна Азия, чиято аборбатка Хрушчов е във Виетнам, извършено скоро, след като през януари 1969 г. Дзян Сюнин стаа въръшит китайски лидер, посетила СССР. Следвашите американски адмъ-ресстрадъти – Нелсон Рокфелер, Пат Мъкгарет и демократически – съпрудничат с Китай В продължение на „войните чрез пълномощници“ против СССР В Ангола, Афганистан и Камбоджа, както подкопаха значително съветската мощ и допринесоа за разпада на СССР.

Сеа въпросът е що проработи ли обратът на Тръмп днес В екши свят, сериозно променен след Студената война. Какви са целите, освен да бъде дразнен Пекин? И какво трябва да направи Русия В Сирия, съветските щати, за да я изтръснат от прегръдките на Пекин?

Китайско-руските отношения са делови. Страните постоянно се поддържат взаимно В Съвета за сигурност на ООН. За миналите няколко десетилетия Китай е получил руско оръжие за повече от 30 милиарда долара, а през септември тъ. двете страни проведоха съвместни военни учения В Южнокитайско море, за всеки има претенции Китай.

Русия обаче се срамя от положението на младши партньор В отношенията с Пекин. Проф Ярослав Шонъкатка на Китай беше равна само на малка чет от съветската, сеа обаче тя е пет пъти по-голяма. През 50-те години, В апогея на китайско-съветската дружба, Пекин наричаше СССР „по-голямата братя“. Сеа китайците наричат Русия насмешливо „по-голямата сестра“.

Китай беше не е затъпитото място, каквото беше през 1972 година. В отговор на разлома на Тръмп с Пекин, Москва се опитаяше да изгради стратегическо партньорство над Южнокитайско море. А Русия се ръководи от чоВек, които сеа да въстановя влиянието на Москва от съветските времена, когато СССР всяваше ужас по целия свят. Желанието на Тръмп да изиграе играта „Баланс на силите“ на Китай, Русия обетава нова ера на непредсказуемост В един свят, В който американската мощ не се смята вече за несравнима и неоспорена.

Джон Помфрет

Washington Post, 14 декември 2016

Джон Помфрет е бивш заВеждащ кореспондентското бюро на Вестника В Пекин.

Преди да видим цялата ръка, сме длъжни да разгледаме всеки пръст

Разговор с Жан-Люк Годар

- ...„откъде идва?“

- „...слушаме го не с ушите си, както чуждите гласове, а... Когато слушаме своя глас, той идва от гърлото“. Не от мозъка или от другаде. Наистина забравих в кой филм беше. Но «For Ever Моцарт» се превърна в граничен момент, от който започна моето постепенно приближаване към това „сбогом на езика“, продължило в последните ми три-четири филма.

- Смятате ли, че изкуството, прекалено свързано с политическата реалност, съдържа собственото си поражение?

- Да. Във филма „Нашата музика“ участва малко известният философ Жан-Пол Кюрние. Той наскоро написа интересната книга „Пиратската демокрация“. Не знам дали е издадена вече. В нея се твърди, че истинската демокрация е съществувала по времето на пиратите, в техните кръгове. Или на корабите, сред моряците, които се разбунтували и станали пирати. За тях в Холивуд са снимани доста филми от типа на „Бунтът на Баунти“. Завършили са, усядайки в Полинезия с девойки и т. н. (Смее се) Но при тях е имало нещо, което днес не съществува. Дадох на Кюрние фраза от Клод Лефор, един от малко известните съвременници на Сартр: „Съвременните демокрации, които правят политика с отделна област на мисълта, са предразположени към тоталитаризъм“. Това е една от фразите, които днес е прието да се наричат ключови. Но обичам да възразявам, че са може би не ключови, а катинарски. Защото, когато казваме „ключът към съновиденията“... дори Фройд постоянно забравя за катинара. С други думи, забравя за образа.

- В „Сбогом на езика“ цитирате също Жак Елюл, който говори за втората победа на Хитлер чрез техниката и техничарите. Към края на филма въвеждате диалог от „Франкенщайн“, където главният герой, независимо от опасността, се отказва да създаде още едно чудовище. А след малко в кадър са появява лотарингският кръст – символът на Съпротивата.

- Да, той е символ на Дьо Гол още преди Съпротивата.

- Така или иначе, с това вие самият се вписвате в редовете на Съпротивата, но на територията на изкуството.

- Да, да.

- А понякога нарочно размивате границите между тях, сравнявайки „Нашата музика“ с книга, определяйки „Филм социализъм“ като тричасова симфония или казвайки за новия си проект „Опит за синьо“ (Tentative de bleu), че зрителят сякаш се намира вътре в скулптура. Наистина ли там са задействани три екрана?

- Засега не. Ако успея да го завърша, после може и да опитаме да го съкратим за сметка на разпределението на три екрана, т.е. разделяйки го на три. (Смее се.) И да направим... как се казваше, инсталация, което не е никак сложно. Склонен съм към такова решение, защото ме безпокои плоскостта на екрана. Малко сме изгубили (и дори не малко, но това е нормално, нищо не стои на едно място) чувството за пространство, което е присъщо на ранните филми отпреди Втората световна война. После всичко стана по-плоско, но съвсем не такова, каквото е в живописта. Понякога добрата фотография изразява повече от филмов кадър. И дори от фарта. Спомням си, Коктo говореше, че е глупаво да се правят фартове, защото обезсмисля изображението.

- Сега монтирате ли по време на снимки?

- Не съвсем. Сега започвам от сценария, по-точно от разкадровката или, както американците казват, сториборда. Само че последователността на плановете се определя не от хронологията, а по-скоро от нещо несъзнателно. Това е все едно ескиз за класическия художник. Често предпочитам ескизите на Дьолакроа пред големите му платна, защото в ескиза се усеща движение, откритост, а картината е статична и върху нея е наложен текст. Казваме: „Свободата води народа“. Но когато той прави ескиза, виждаме свободата в действие.

- Значи, още не сте започнал монтажа на филма?

- Тъкмо започвам. Следвам това, което наричам идеите на сценария. Където няма нищо, освен фотографии. Едно време също са правили така. Знам, че Фриц Ланг, когато е правел първите си американски филми, е започвал с репортаж за избрания регион, например. И чак след това се е захващал със сценария. Не се е опитвал да пише веднага. Мисля, че можем да го сравним с музикант, който работи на пианото, преди да напише симфонията, защото да пишеш, означава да пишеш. Ето защо винаги ми е харесвал фрий джазът (макар че никога не съм бил истински увлечен по него) – там няма нищо написано.

- Валидно заглавие ли е „Опит за синьо“?

- Не, сега е „Образ и реч“ (Image et parole), а в скоби – „Папирус“. Все едно сме намерили стар папирус и сме го слепили от парчета. Двама италианци правят нещо подобно: събират цялото от фрагменти на чужди филми, заснети на 35 мм. Вглеждат се в тях кадър по кадър. Тоест, за тях това е археологична находка. Подходът им ми напомня за археологически разкопки, позволява им да открият, че там някога е съществувал град или вещ – създава усещане за реалност. Сега се занимавам със същото... Нищо не гледам. Понякога чета във вестника за някой филм и моля да ми го пратят на DVD. За да съм поне малко в час. Ан-Мари и това не прави.

- И как избирате тези филми?

- Казвам си: „Може тук да има нещо...“ Вероятно се дължи на утопия или носталгия, но се надявам да открия във филмите нещо, което ние откривахме едно време, малко или много лъжейки се и пишейки след това гръмки фрази в Cahiers du cinema. В един момент си казахме „Така, значи, възможно е“ – за френското кино, с което израснахме. Аз влязох значително по-късно от другите: Трюфо, Ривет или Ромер. Следвах ги, наблюдавах, нищо не говорех.

- Но „До последен дъх“ излиза само година след „Четиристотинте удара“ на Трюфо.

- Да, но след него. Да кажем, че съм по-скоро втори.

- Предишното заглавие на новия ви проект „Опит за синьо“ препраща към живописта.

- Да, мисля, че на края ще има препратка към живописта, но като цяло това не е така очевидно, защото правя доста дълго встъпление. Все едно, преди да видим цялата ръка, сме длъжни да разгледаме всеки пръст. Така аз давам в началото пет елемента: войната, пътешествията, законът (по Монтескьо, „За духа на законите“), още един и последният се казва „Централният регион“ - в памет на един от филмите на американския ъндърграунд. И чак тогава идва ред на ръката. Това е малка история, която заимствам от една интересна книга – „Щастливата Арабия“ – с такъв епитет пътешествениците от XIX век (например, Александър Дюма) са „наградили“ днес бедстващия регион на Средния Изток. Действието се развива в една от страните, където няма нефт, това устройва хората, но техният управник се стреми към господство над другите арабски държави. Той замисля псевдореволюция, която в крайна сметка се проваля и всичко се връща в изходна позиция. Снимам без актьори, не са ми нужни. Но има разказвач, който все едно чете фрагменти от книгата и в общи линии разбираме историята, разказана като притча. За новия ми филм Wild Bunch дава (обещава) 300 хиляди евро. Трябва да го направя за две години (малък срок – само година за петте пръста и една – за ръката). Ако това не стигне, давам на продуцента всичко, което получавам от телевизионните излъчвания във Франция, без да искам парите да ми се връщат. Тоест, за тези 300 хиляди евро трябва да направим филма и да се плащат пари на екип, включително и на мен, в течение на две години. Но, ако трябва да плащам на нас от парите за филма, за това ще отиват по 9 хиляди месечно, а месеците са 24. И за филма няма да остане нищо. Затова ми се налага да дам свои пари на продуцента – за щастие, имам неголяма сума. Не искам да го моля за нищо. Ето такава е икономиката на филма. Би било интересно дали голямата икономика може да функционира по подобен начин.

- Има много известни тандеми режисьор-оператор. През 60-те вие бяхте такъв с Раул Кутар. Мисля, че и Фабрис Араньо ще остане с вас за дълго – при това той е не само оператор.

О, Фабрис се занимава с всичко по малко. В технически план той отговаря за окончателния монтаж. Понякога го карам да направи нещо по своему и това ми дава нови идеи. По време на снимки той отговаря не само за изображението, а и за звука. Както в документалното кино. Винаги са ме учудвали документалните филми, където има журналист, който говори, и оператор, който снима – не разбирам защо това не може да прави само един човек.

- През последните 35 години сте работили с много оператори – освен Кутар, това са Уилям Любчански, Каролин Шанпетие, Жулиен Ирш... Защо ги сменихте? Защо не продължихте сътрудничеството с Кутар, който беше добър, според мен, в „Страстта“ и в „Име: Кармен“?

- Е, доста филми сме направили заедно. После аз продължих, а той си остана на същото място. Същото стана с Любчински и с другите. Започвахме заедно. В някакъв момент... Каролин беше асистентка на Любчински, Жулиен пък – неин, така че аз преминавах от един към друг, докато това не приключи... (Смее се.)

- Кога планирате да завършите филма си?

- Все още се надявам да го завърша до края на годината, както е по договор. Макар че, малко изоставаме, разбира се.

Разговора водиха: **Антонина Держицкая, Дмитрий Голотюк**

22 май 2016 г.
Сеанс, 4 декември 2016 г.
Със съкращения

Превод от руски **Геновева Димитрова**

КУЛТУРА

Седмичник за изкуство, култура и публицистика

Адрес на редакцията:
1421 София,
ул. *Милин камък* 14, VI етаж
www.kultura.bg
E-mail: kultura@kultura.bg

Издание на
communitas foundation
с подкрепата на Foundation **Open Society Institute** (OSI - ZUG)

Главен редактор Копринка Червенкова (963 21 06)
Зам. главен редактор Христо Буцев (963 21 50)
Отговорен редактор Георги Лозанов (963 21 50)
Кино Геновева Димитрова (963 21 50)
Музика Екатерина Дочева
Регионална култура Любен РуСков (963 21 50)
Литература Марин Бодаков (963 21 50)
Театър Никола Вандов
Пластични изкуства Кирил Василев (963 21 50)
Политика Теодора Георгиева (963 21 50)
Художник Людмил Веселинов
Предпечат Георги Георгиев
Маркетинг и реклама Стефан Банков (963 21 50)

Ръкописи не се връщат
ISSN - 0861 - 1408
Хонорари се изплащат всеки първи петък от месеца между 14 и 16 ч. на ул. *Неофит Рилски* 61, ет. 1.

Печат 1202 София, ул. *Индустриална* 11
мел./факс 02/917 85 48; e-mail: aa4@mail.bg